

Knižní soutěže, festivaly, výstavy

Kamila Severová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Grafický design

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kamila Severová**
Osobní číslo: **K12018**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Grafický design**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Autorská kniha**

Zásady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 25 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz Směrnice rektora č. 7/2014) ve formátu PDF na 1 ks CD (DVD) nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované bakalářské práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část:

zmapování knižních soutěží, festivalů a výstav.

2. Praktická část:

autorská kniha s hlavním tématem o přírodě.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusů pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: **viz Zásady pro vypracování**
Rozsah příloh: **viz Zásady pro vypracování**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/umělecké dílo**

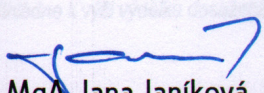
Seznam odborné literatury:

doporučené zdroje:

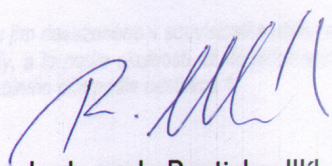
veškeré knihovnické a jiné fondy s literaturou na území ČR, SK, EU, webové stránky vztahující se k tématu, odborné časopisy a další literatura po konzultaci s vedoucím práce.

Vedoucí bakalářské práce: **M. A. Lenka Baroňová**
Kabinet teoretických studií
Datum zadání bakalářské práce: **3. listopadu 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. května 2015**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2014

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illík
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně12. 12. 2014.....

Kamila Severová

.....
Jméno, příjmení, podpis

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce má za úkol shrnout a popsat knižní soutěže, festivaly a výstavy. Podrobně mapuje především dění na domácí scéně. Věnuje se akcím, které se zaměřují hlavně na vizualitu, výtvarné zpracování a celkový koncept knih. V práci jsou popsány a stručně charakterizovány události, které jsou stále aktuální, ale i ty, které již zanikly. Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. V úvodu každé z nich je popsána obecná problematika daného zaměření.

Klíčová slova: kniha, knižní kultura, soutěže, festivaly, výstavy, událost, autorská kniha.

ABSTRACT

The aim of this Bachelor's thesis is to describe and summarize the book competitions, festivals and exhibitions. It mainly presents happening of the Czech scene. The project also deals with events that are primarily focused on visual aspect, art processing and the overall concept of the book. It describes and briefly characterizes not only the current events, but also those that have already expired. The thesis is divided into three main chapters, the beginning of each of the chapter describes the general problem of the focus.

Keywords: book, book culture, competitions, festivals, exhibitions, event, artist's book.

Děkuji vedoucí mé teoretické a praktické bakalářské práce M. A. Lence Baroňové za rady a podporu při vzniku této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Obsah

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. KNIŽNÍ SOUTĚŽE	11
1.1 VÝZNAM SOUTĚŽÍ	11
1.2 NEJKRÁSNEJŠÍ ČESKÁ KNIHA ROKU	12
1.2.1 Historie	12
1.2.2 Nejčastěji oceňované v soutěži nČK	14
1.2.3 Snaha o změnu	14
1.3 VÝTVARNÉ SOUTĚŽE	16
1.4 ART BOOK WANTED	16
1.4.1 Fenomén kniha	17
1.4.2 Zlatá stuha	18
1.5 GRAFICKO-DESIGNÉRSKÉ SOUTĚŽE	19
1.5.1 Grafika roku	19
1.5.2 Czech Grand Design	20
1.5.3 Národní cena za studentský design	21
1.5.4 Graduation Project	22
1.5.5 Talent designu	22
1.6 LITERÁRNÍ SOUTĚŽE	23
1.6.1 Magnesia litera	23
1.6.2 Ostatní soutěže	24
1.7 EVROPSKÉ SOUTĚŽE	24
1.7.1 Slovenská knižní scéna	24
1.7.2 Evropská autorská kniha	24
1.7.3 Best Book Design from all over the World	25
2. KNIŽNÍ FESTIVALY	26
2.1 ALTERNATIVNÍ KNIŽNÍ FESTIVALY	26
2.1.1 Knihex	27
2.1.2 Tabook	28
2.2 ILUSTRACE	29
2.2.1 Lustr	29
2.3 KOMIKS	30
2.3.1 KomiksFest!	30
2.4 VELKÉ KNIŽNÍ FESTIVALY	31
2.4.1 Svět knihy	31

2.5	MALÉ LITERÁRNÍ FESTIVALY	32
2.5.1	Literární festivaly	32
2.5.2	Autorská čtení	33
2.5.3	Dětské festivaly	34
2.6	EVROPSKÉ FESTIVALY	35
2.6.1	Self	35
2.6.2	Německé festivaly	36
3.	KNIŽNÍ VÝSTAVY	37
3.1	MEZINÁRODNÍ BIENÁLE GRAFICKÉHO DESIGNU BRNO	38
3.1.1	Historie	39
3.1.2	Lidé a výstavy na bienále Brno	40
3.1.3	Současnost, tendence, změny v rámci Bienále Brno	41
3.2	KOLEKTIVNÍ VÝSTAVY	41
3.2.1	Výstava „kniha v českém kubismu“	41
3.2.2	Výstava „Proti tovární šabloně!“	42
3.2.3	Výstava „Knižní ↔ Design“	42
3.2.4	Výstava „jedenáct světů“	43
3.2.5	Výstava „Otevřená knihovna–Polička“	43
3.3	VÝSTAVY JEDNOTLIVCŮ	44
3.3.1	Výstava „Napsal, vyryl, vytiskl a svázal“, Josef Váchal	44
3.3.2	Výstava „Časoprostor“, Květa Pacovská	45
3.3.3	Výstava „Časový optimista“, Robert V. Novák	46
3.4	KNIHY V DEPOZITÁRNÍCH SBÍRKÁCH	47
3.4.1	Muzeum umění Olomouc	47
3.4.2	Památník národního písemnictví	48
3.4.3	Moravská galerie v Brně	48
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	50
4.	AUTORSKÁ KNIHA	51
4.1	MIMIKRY	51
4.2	KNIHA	51
4.2.1	Obrazová část	52
4.2.2	Textová část	54
4.2.3	Obálka	56
4.2.4	Knihářské zpracování	57
ZÁVĚR	59

ÚVOD

Tématem mé teoretické bakalářské práce jsou *Knižní soutěže, festivaly a výstavy*. Toto téma jsem zúžila na českou knižní kulturu, jež je mi přirozeně nejbližší. Zahraničním akcím se věnuji jen okrajově a uvádím několik příkladů k porovnání s českou knižní scénou. Z větší části tvoří práci události, soutěže či výstavy hledající knižní krásu především ve výtvarném zpracování. Nevyhýbám se však ani soutěžím a festivalům, které zkoumají spíše literární obsah, práci s jazykem a stylistikou. Vzhled knihy je pro takovéto akce druhotným prvkem, často jen přidanou hodnotou zvyšující atraktivnost knihy.

Toto zaměření jsem volila jednak ze zájmu o knihy, ale také ze snahy dozvědět se více o akcích, které se zaměřují tímto směrem a jejichž stěžejním zájmem jsou knihy nejrozličnějšího charakteru od velkých obrázkových knih pro děti až přes honosné a vzácné bibliofilie. Dalším důvodem k volbě tohoto tématu byla snaha vyvrátit neustálé pochybnosti o budoucnosti knihy a nedůvěru v ní. Jen zmapování knižní kultury v České republice mě ujistilo v názoru, že kniha opravdu není mrtvé medium. Má stále co předávat a mnoho lidí si to velmi dobře uvědomuje. I přes to, že jsme poměrně malá a tak trochu zapadlá země uprostřed Evropy na naší knižní scéně je živo. Každý zapálený čtenář, bibliofil nebo výtvarník si u nás přijde na své.

V první kapitole se věnuji knižním soutěžím, jež jsem dále rozdělila do třech podskupin. V úvodu uvádím několik důvodů vzniku a významu knižních soutěží. Velkou část jsem věnovala soutěži *Nejkrásnější česká kniha roku*, která je podrobněji popsána od svého počátku až po výhledy do budoucna. Po té plynule přejdu do následující kapitoly, obsahující výčet těch nejzásadnějších knižních festivalů, vyskytujících se na našem území a částečně na úzkém výběru popisují i dění v zahraničí. V poslední kapitole teoretické části bakalářské práce popisují knižní výstavy. Nastíhují problematiku vystavování grafického designu. Rozsáhle se zabírám *Mezinárodním bienále grafického designu v Brně* a dále popisují několik kolektivních i samostatných výstav a výstavních projektů.

V závěrečné části konkrétně popisují hlavní myšlenku, vznik a průběh tvorby praktické části bakalářské práce. Uvádím důvody, proč jsem se rozhodla zpracovat tuto autorskou knihu a jakou jsem k tomu měla motivaci. Také vysvětluji volbu jejího obsahu a celé koncepční pojetí knihy. Krátce se také věnuji stěžejnímu tématu, jímž jsou mimikry.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. KNIŽNÍ SOUTĚŽE

1.1 VÝZNAM SOUTĚŽÍ

Soutěži můžeme zaznamenat hned několik. Každá se zaměřuje na odlišný typ publikací. Jedna soutěž se snaží vybrat tu „nejhezčí“ autorskou knihu, druhá hledá ten „nejlepší“ ilustrátorský počín pro děti a mládež a třetí může pátrat po té „nejzdařilejší“ sbírce básní. Kritéria mají odlišná a škála výběru je široká. Přesto mají něco společného. Myslím si, že jejich společným posláním je snaha o propagaci, popularizaci a ocenění kvalitních či něčím výjimečných knih. Těch, které vybočují ze standardu a pyšní se nadprůměrností. Nejsou to ty knihy, jimiž jsou přeplněny regály v knihkupectvích. Jsou to ty výjimečná, nevšední knižní díla nebo i celé ediční řady.

„Soutěže vyjadřují svým způsobem kulturní i společenskou prestiž jak oceněných děl a jejich autorů, tak i tvorbě a vydávání... Měly by tu být od toho, aby čtenáře zorientovaly v dění knižní kultury a hlavně, aby upozornily na opravdové knižní skvosty. Mají snahu probouzet zájem ve čtenářské společnosti, ale oslovit i „nečtenáře“, aby zbystrily a daly knihám ještě šanci.“ (Mgr. Zdeněk Freisleben—ředitel Památníku národního písemnictví) [1]

Jako všechno, tak i knižní estetika se mění, je neustále ve vývoji a může stále překvapovat novými nápady. Právě díky knižním soutěžím můžeme sledovat jakým směrem se tato kultura ubírá. Můžeme pozorovat nové trendy a změny, objevovat nové talenty, jak už knižní designéry, ilustrátory, tak i nové naděje prózy či poezie. Zkrátka soutěže nám dávají aktuální přehled toho nejlepšího, co je na poli knižní kultury k vidění.

Naopak nám také umožňují ohlédnout se do minulosti a ukazují nám, co bylo považováno za „nejkrásnější“ pro dobu před pěti, deseti, dvaceti, třiceti a více lety.

Cílem soutěží, které se zaměřují více na umělecké nebo studentské projekty, je snaha je podporovat v jejich činnosti. Je zde také viditelná podpora malých nezávislých nakladatelství, která se snaží vítězná díla publikovat a nabízet je tak veřejnosti.

Pro již vydané knihy, tedy i dostupné v knihkupectvích, má získané ocenění jiný význam. Hlavním efektem pro vítězné publikace bývá mnohanásobné zvýšení prodeje.

„Ocenění funguje jako obrovské zviditelnění daných titulů a podle mě jde o způsob, jakým si literatura může prorazit cestu. Literární a umělecké ceny obecně jsou nesmírně důležité. Ať už se to komu líbí nebo ne, jsou to v podstatě jediné opravdu účinné prostředky,

jak dnes upozornit na kvalitní literaturu. ... Důležitá je právě ta diskuse kolem, umělecká scéna potřebuje nějakou míru kontroverze, aby neshnila.“ (Marek Šindelka–úspěšný mladý spisovatel) [2]

Do jaké míry vypovídá ocenění o kvalitě knihy? Věčným tématem jsou také debaty o objektivnosti či správnosti výběru výherců. Zda-li složení poroty bylo adekvátní a mnoho dalších spekulací. V České republice máme poměrně velký výběr knižních soutěží a každá z nich nám nabízí svůj pohled na aktuální knižní produkci.

V následujících podkapitolách jsem se snažila vytvořit výčet nejzásadnějších knižních soutěží v tuzemsku, které měly, mají a doufejme, že i budou mít vliv na formování nejen knižní kultury u nás, ale i ve světě. Jednu celou kapitolu věnuji soutěži *Nejkrásnější česká kniha roku*, kterou osobně považuji za nejvýznamnější v této oblasti. Poté jsem soutěže rozdělila do tří základních skupin podle svého zaměření. V závěru kapitoly popíši zahraniční soutěže.

1.2 NEJKRÁSNĚJŠÍ ČESKÁ KNIHA ROKU

Jako první uvádím soutěž, jež má hned několik „nej“–nejstarší, nejznámější a také nejkrásnější. Je to soutěž *Nejkrásnější česká kniha roku*. (dále jen NČK)

1.2.1 HISTORIE

Soutěž je pořádána Ministerstvem kultury České republiky a Památkem národního písemnictví. První počátky této soutěže sahají do roku 1928, kdy Spolek českých bibliofilů uspořádal poprvé soutěž o krásnou knihu. Pravidelně se pak začala soutěž pořádat od roku 1965 pod názvem *Československé nejkrásnější knihy*. Soutěž funguje až dodnes s drobnými změnami.

„... je hodnoceno grafické, ilustrační a polygrafické zpracování knih vydaných v českých nakladatelstvích a vytištěných v českých tiskárnách vždy za poslední kalendářní rok.“ (organizátoři soutěže NČK) [3]

Vítěze vybírá porota složená z předních teoretiků umění, či aktivních tvůrců knih, ale také z řad polygrafických odborníků. Knihy soutěží celkem v šesti kategoriích. Jsou to vědecká a odborná literatura, krásná literatura, literatura pro děti a mládež včetně leporel, učebnice pro školy všech stupňů a ostatní didaktické pomůcky, knihy o výtvarném umění, katalogy, bibliofilie a autorské knihy a také v neposlední řadě studijní práce posluchačů výtvarných a polygrafických škol. V každé kategorii jsou vyhlašována první tři místa.

Památník národního písemnictví také uděluje cenu grafikovi do 30 let. Své místo v soutěži mají i studenti výtvarných škol, kterým již od roku 1968 patří *Cena Arna Šaňky*, známého sběratele a bibliofila žijícího v letech 1892–1966. Další ocenění v rámci soutěže *Nejkrásnější kniha roku* jsou například *Cena TypoDesignClubu*, *Cena Sdružení českých umělců grafiků Hollar* (za ilustrace) nebo také *Cena Svazu polygrafických podnikatelů*.

Nelze nezmínit, že právě v této kategorii v roce 2013 dominoval Pavel Coufalík, student Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, se svou pop-up knihou *Zlín* a v předešlém ročníku uspěl student z téže vysoké školy Tomáš Kompaník s knihou *Aha*, která novátorským přístupem mapuje tradiční slovenské folklorní motivy. Mezi další úspěšné se řadí i Andrea Hrušková, která v roce 2008 získala třetí místo se svou knihou *Vogule-Deník studentky*.

Obr. 1 *Vogule-Deník studentky*, A. Hrušková (2008)

Obr. 2 *Aha*, T. Kompaník (2012)

Oceněné knihy jsou poté vystaveny v Památníku národního písemnictví, na veletrhu Svět knihy, Designbloku, v Moravské galerii v Brně a v Národním technickém muzeu.

U příležitosti soutěže každoročně vychází doprovodný katalog. Na jeho grafickém zpracování se podílí vždy jiný grafický designér či celý kolektiv designérů. Tyto výroční publikace k soutěži NČK se v poslední době stávaly terčem kritiky a nekončících diskusí o jejich grafickém zpracování.

Katalog k soutěžnímu ročníku 2014 vytvořila dvojice Petr Babák a Lukáš Kijonka. Toto duo experimentátorů v oblasti grafického designu nezklamalo a opět vytvořilo publikaci, o které se živě debatuje. Katalog zajisté pobouřil řadu příznivců soutěže, čtenářů, ale i grafických designérů. Tento kontroverzní katalog je menšího formátu, tištěn na slabém zašedlém papíře, celý černobílý. Autoři záměrně porušují typografická pravidla a využívají „narušené“ estetiky. Katalog je vše, jen ne konzervativní. Osobně mi tato estetika

nevyhovuje. Je již za hranicí toho, co považuji za grafický design. Přesto si cením novátorského přístupu a odvahy k realizaci tohoto konceptu. Katalog vzbudil diskusi, což bylo zajisté i jeho záměrem.

1.2.2 NEJČASTĚJI OCEŇOVANÉ V SOUTĚŽI NČK

Nejvíce ocenění za své knihy pravidelně získává nakladatelství Arbor vitae, které se věnuje především publikacím o výtvarném umění. „V roce 2011 bylo Nakladatelství Arbor vitae historicky nejúspěšnějším nakladatelstvím, v rámci jednoho roku získalo 7 cen v soutěži Nejkrásnější česká kniha roku, dalších 5 titulů bylo nominováno.“ (nakladatelství Arbor vitae) [4]

Nakladatelství Baobab se řadí mezi další velmi úspěšné nakladatelství v České republice. Zaměřuje se hlavně na literaturu pro děti a mládež. Vytváří knihy, které jsou vydávány v malých nákladech a také se snaží spolupracovat s mladou generací současných ilustrátorů. Na předních pozicích se také objevují stálice českého knižního designu, grafičtí designéři, ilustrátoři a typografové, mezi které patří například knižní úpravce Robert V. Novák nebo ilustrátor Petr Sís.

Knihy, které vyhrávají v této soutěži zcela jistě nejsou věrným zrcadlem společnosti. Jsou to výjimečné knihy, které se vymykají běžnému standardu. Vítězné publikace mohou upozornit ostatní nakladatele a být tak vzorem pro jejich následující vydavatelské počiny. Mají tedy tu moc ovlivnit vývoj knižní kultury.

1.2.3 SNAHA O ZMĚNU

Porota se v posledních několika ročnících potýkala s několika problémy. Jedním z nich je například otázka: Kam zařadit knihy typu autorských knih či bibliofilii? Tyto knihy nejčastěji soutěžily mezi krásnou literaturou, tedy mezi průmyslově vyráběnými knihami. Proto například v roce 2013 v kategorii krásné literatury nezískala beletrie žádné ocenění. Přední umístění zde paradoxně obsadila pouze autorská kniha a zcela zastínila beletristické publikace, kterým byla původně kategorie určena. Podle mého názoru se nejednalo o zcela vhodné řešení. Autorská kniha je specifický žánr, který lze těžko srovnávat s jakýmkoliv jiným knižním odvětvím. Nároky na průmyslově vyráběné publikace se fatálně liší od požadavků na autorské knihy.

Dalším úskalím v soutěži je také přesné vymezení jednotlivých kategorií. Hranice mezi nimi jsou velmi křehké a často se překrývají. Můžeme to pozorovat zejména u dvojice kategorií: knihy o výtvarném umění versus katalogy. Mnohé publikace by mohly být

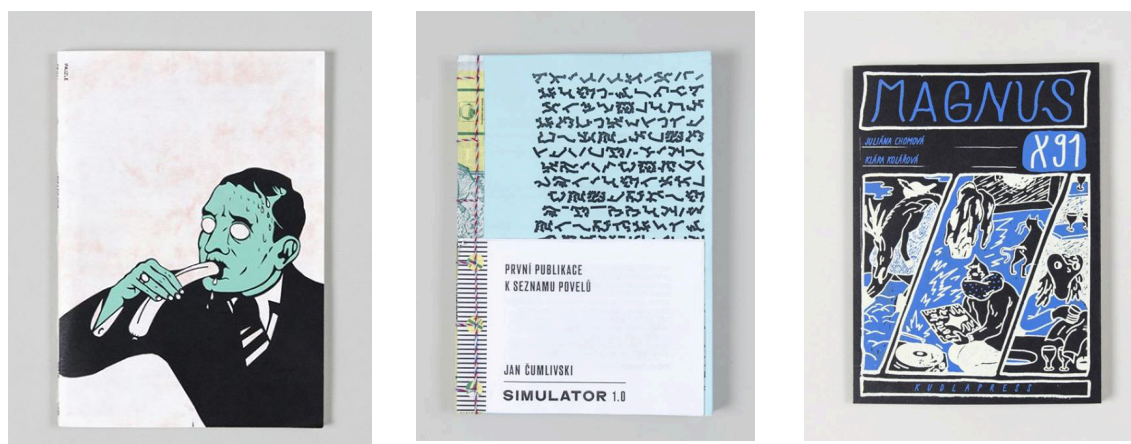
klasifikovány v obou kategoriích. V současné době vznikají rozsáhlé katalogy, které mají blíže k monografiím. Pro příklad mohu uvést katalog *Dekadence: v barvách chorobných*, který graficky upravil Robert V. Novák. Vyšel ke stejnojmenné výstavě v roce 2006. Publikace se stala *Nejkrásnější českou knihou roku 2006* v kategorii knihy o výtvarném umění. Jedná se o obsáhlou knihu v pevné vazbě, s ražbou na obálce. V knize je použit kvalitní matný papír. Grafik při navrhování nešetřil místem. Původně se jednalo o výstavní katalog. Pravděpodobně však slovo katalog v tomto případě ztratilo původní smysl.

Obr. 3 Ukázka knihy *Dekadence: v barvách chorobných*, Robert V. Novák 2006

Nový podnět pro změnu přinesl jubilejní 50. ročník, který proběhl v dubnu v roce 2015. Byla znovuobnovena kategorie *Autorských knih a bibliofilii*. Kategorie krásné literatury tedy získala dostatečný prostor pro svoji prezentaci. Stalo se však, že porota v této kategorii mezi tituly vydanými v loňském roce nenašla žádné, jimž by titul udělila a kategorie tak zůstala bez vítěze.

Uvádím jeden z názorů, jak by se soutěž mohla dále reformovat, aby vyhovovala dnešním podmínkám a smyslu soutěže. „*Kniha se proměnila. Kategorie ve kterých se soutěží už neexistují, stírají se... Soutěž by se měla reformovat. Kategorie zrušit, protože některé knihy nelze zařadit ani do jedné z kategorií, ale přesto mají aspekty krásné knihy, která by měla být oceněná.*“ (Robert V. Novák—grafický designér) [5]

Obr. 4–6 Vítězné knihy v kategorie bibliofilie a autorské knihy v NČK 2014

1.3 VÝTVARNÉ SOUTĚŽE

V této kapitole představím řadu dalších knižních soutěží, které se taktéž jako soutěž Nejkrásnější česká kniha roku zaměřují především na estetickou a výtvarnou stránku knihy. Zásadní u těchto publikací je grafické řešení a výtvarné zpracování.

1.4 ART BOOK WANTED

Mladá soutěž, jejíž první ročník proběhl v roce 2012, patřila mezi velmi progresivní svého druhu. Byla pořádána v rámci malého mezinárodního nakladatelství *Edition Lidu*, založeného v roce 2011 v Praze.

„Spolupracujeme na tvorbě krásných, originálních a inspirativních knížek, které povznášejí ducha, otevírají mysl a přinášejí svěží kulturní vítr.“ (organizátoři soutěže *Art Book Wanted*) [6]

Obr. 7 *Vítej v lese*, L. Křikavová (2012)

Obr. 8 *1116 grams*, N. Klímová (2012)

Soutěž *Art Book Wanted* byla otevřena všem autorům, designerům, umělcům, ilustrátorům a fotografům z celého světa. Soutěžit mohla již vydaná díla, ale i koncepty, návrhy, makety, ručně vytvořené knihy atd. Jedna celá kategorie byla věnována pouze e-knihám. V České republice to byla jediná soutěžní příležitost, která nabízela vzájemné porovnání knih digitálně publikovaných. Tento fakt svědčí o tom, že soutěž *Art Book Wanted*, byla pokroková a ke knihám přistupovala komplexně.

Ludmila Favardin, zakladatelka *Edition Lidu*, charakterizuje soutěžní knihy jako „art-books“. Tento termín vysvětluje jako označení pro knihy, které jsou většinou vytvořeny designerem, nebo ilustrátorem, kde obsah je vyjádřen více vizuální formou.

Hlavním cílem soutěže bylo prezentovat mladé nadějné talenty a poskytovat jim tvůrčí příležitosti. Vítězné knihy se pravidelně vystavovaly na prestižních knižních výstavách a festivalech po celé Evropě a nejúspěšnější knihy byly také vydávány v rámci naklada-

telství *Edition Lidu*. Právě tato skutečnost odlišovala *Art Book Wanted* od jiných knižních soutěží a dělala ji tak atraktivnější. V tuzemských podmínkách to bylo ojedinělé. Ve většině případech českých soutěží se vítězné knihy dočkají soutěžní výstavy, poté putují zpět ke svému autorovi a zaujmou své stálé místo v knihovně. Oceněné publikace v soutěži *Art Book Wanted* měly však pestřejší vyhlídky. Pro začínající tvůrce je to velké usnadnění. Vydat dílo vlastním nákladem je pro nezkušené autory určitě těžký a nákladný úkol. *Edition Lidu* jim dávalo snadnější možnost, jak jejich knihy publikovat.

Soutěž byla prozatím přerušena. Nakladatelství *Edition Lidu* se rozhodlo přesídlit do Francie, což zapříčinilo ukončení soutěže. Osobně doufám, že se jedná pouze o dočasné řešení a organizátoři naváží na krátké, ale přesto úspěšně působení soutěže v České republice.

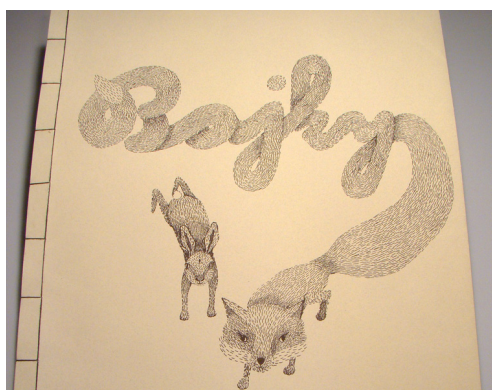
Ačkoli proběhly pouze tři ročníky této soutěže, přesto se v ní studenti Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně již dokázali prosadit. Mezi nejúspěšnější se řadí kniha *Vítej v lese* od Lenky Křikavové. Obrazová kniha, která vznikla jako diplomová práce, vyhrála v kategorii dětská literatura. Kniha *1116 grams* od Nikolý Klímové naopak dominovala v kategorii autorských knih. Kniha byla založena na jednoduchém konceptu. Autorka po určitou dobu sbírala nejrůznější papírový materiál, který poté svázala do knihy.

1.4.1 FENOMÉN KNIHA

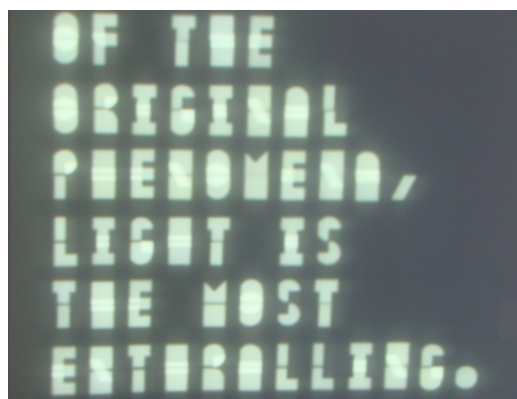
Soutěž pořádala Katedra výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Na organizaci projektu se významně podílela doc. ak. mal. Blanka Růžičková, která byla zároveň i kurátorkou výstav. Soutěž probíhala v letech 1998 až 2013. Byla určena pro posluchače výtvarných vysokých škol a jejich pedagogy a každoročně se pyšnila vysoký počet přihlášených soutěžních prací.

Tematické rozpětí této soutěže bylo velmi široké. Jednalo se o typografické úpravy, ilustrace, ale i knihy autorské, knižní objekty, experimenty s papírem a jiné. Knihy byly rozděleny do několika kategorií, jimiž byly: ilustrace, typografie, kniha jako objekt či volná tvorba.

„Soutěž i výstava soutěžních prací se stala malým svátkem mladých výtvarníků. Pro diváky je zároveň i ukázkou toho, jak dnes mladá generace umělecky vnímá a komunikuje jev, který jsme byli zvyklí vidět jako papírový předmět, přinášející sumu tištěných slov a vět určených pro zábavu i poučení.“ (organizátoři soutěže *Fenomén kniha*) [7]

Obr. 9 *Bajky*, L. Křikavová (2011)

Obr. 10 *Světelná kniha*, J. Bača (2012)

Soutěž byla bohužel v roce 2013 zrušena. Nové vedení na tamější katedře výtvarných umění nemělo zájem dále pokračovat v tradici. Soustředění bylo přesunuto na jiné aktivity spojené s výtvarným uměním. Studenti byli tedy ochuzeni o další možnost prezentovat svá díla. Pro tvůrce experimentálních autorských knih/objektů toto zrušení soutěže mohlo znamenat citelnou ztrátu. Jedinou šancí, kam nyní mohou přihlásit svá díla, je soutěž *Grafika roku*.

Opět nelze opomenout velmi výrazné zastoupení prací z řad studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, kteří se mnohokrát umístili na stupních nejvyšších. Byla to například v posledním ročníku (2013) úspěšná kniha *21 x i* od Barbory Staňkové, v předcházejících letech například Lenka Křikavová a její kniha *Bajky* nebo Ján Bača a jeho experimentální *Světelná kniha*.

1.4.2 ZLATÁ STUHA

Tato soutěž patří již mezi stálice na českém soutěžním poli. Zaměřuje se pouze na knihy určené pro děti a mládež, které byly vydány v předchozím roce.

Vyhlašovatelé soutěže jsou společně Česká sekce IBBY (International Board on Books for Young People–mezinárodní organizace podporující dětskou knihu), Památník národního písemnictví a Obec překladatelů a Klub ilustrátorů dětské knihy. První ročník proběhl v roce 1993 a v drobných obměnách funguje až do současnosti.

„*Jejím posláním je ocenit významné a hodnotné tvůrčí i ediční činy ... a vyjádřit tímto způsobem kulturní i společenskou prestiž jak oceněných děl a jejich autorů, tak i tvorbě, vydávání a šíření kvalitních knih pro děti a mládež jako celku.*“ (organizátoři soutěže *Zlatá stuha*) [8]

Soutěž má čtyři samostatné části zaměřené na oblast původní české tvorby pro děti a mládež, na oblast překladovou, výtvarnou a komiksovou. Všechny části jsou rovnocenné a také jednotlivá ocenění v obou částech jsou na stejné úrovni. Studentská kategorie zde zastoupena není.

Od roku 1997 se v rámci *Zlaté stuhy* také udílí *Ocenění za celoživotní tvorbu*. Mezi první držitele tohoto ocenění patří například Adolf Born za umělecký přínos ilustrace pro děti a mládež. Dále to jsou velikáni jako Květa Pacovská za novátorský výtvarný přístup či Jiří Šalamoun též za ilustrační tvorbu a mnoho dalších významných tvůrců, kteří napomohli formovat českou dětskou knižní kulturu.

Od roku 2006 se udílí i cena za nakladatelský počín, kterou získalo například nakladatelství *Albatros* za reprezentativní výbor z tvorby *Jiřího Žáčka*. V posledním ročníku (2014) vybrala porota soutěže knihy ilustrátora *Miroslava Šaška*, které vydalo nakladatelství *Baobab*. Cenu udělila za knihy *To je Paříž* a *To je Londýn*. Jeho bedekry sklízely chválu, včetně ceny *New York Times* za nejlepší ilustrovanou knihu.

1.5 GRAFICKO-DESIGNÉRSKÉ SOUTĚŽE

Dále stojí za zmínku typ soutěží striktně se nevymezujících pouze na knižní tvorbu. Jsou to soutěže, jež se věnují širšímu spektru vizuálního designu, do kterého patří i knižní tvorba.

1.5.1 GRAFIKA ROKU

Grafika roku je každoroční a celostátní výstavní soutěž v oblasti umělecké grafiky. Vznikla z iniciativy a spolupráce několika institucí v roce 1994.

V rámci soutěže *Grafika roku* se uděluje tzv. statutární cena a dvě mimořádné speciální ceny za grafické techniky. Tradičně se soutěžilo ve čtyřech kategoriích, kterými byly: velké formáty, malé formáty (do formátu A4), autorské knihy a studentské práce. Tyto kategorie byly 12 let beze změny. Vynucená změna přišla až v letošním ročníku, tedy v roce 2015, kdy byla zrušena kategorie autorských knih. Tento následek byl zapříčiněn nedostatkem přihlášených děl v této kategorii. Stalo se tak i přes to, že v České republice je řada vysokých výtvarných škol zabývajících se mimo jiné tématem autorských knih. Na Ostravské univerzitě v Ostravě existuje i specializovaný ateliér na tvorbu knih, který vede Doc. PhDr. Eliška Čabalová. Studenti však nevyužili šanci zviditelnit se v této soutěži, která je v současnosti jediná svého druhu. Jiné soutěže specializující se na autorskou knihu nejsou.

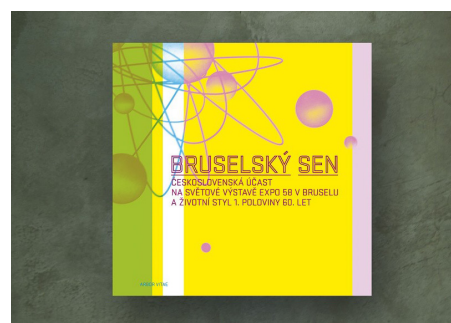
Příznivci autorských knih měli alespoň šanci zhlédnout výstavu v pražském Clam-Gallasově paláci, která mimo jiné ukazovala retrospektivní přehled oceněných autorských knih v letech 1997 až 2013. Pořadatelé soutěže je věnovali do sbírek Památníku národního písemnictví.

„Soutěž si klade za cíl podpořit uměleckou a společenskou prestiž uměleckého oboru s bohatou minulostí a tradicemi, schopného rezonovat současný svět a aktuální umělecké problémy. Nabízí možnost pravidelného porovnávání tvůrčích výsledků renomovaných umělců, neznámých a začínajících autorů, studentů a seznamuje s nimi širokou veřejnost. Udílení cen sponzorských a společenských institucí sleduje jejich dlouhodobé aktivní zapojení do procesu vzájemně prospěšného profesionálního poznávání.“ (organizátoři soutěže *Grafika roku*) [9]

1.5.2 CZECH GRAND DESIGN

Výroční ceny Akademie designu České republiky ceny *Czech Grand Design* se udílí od roku 2006 Porota nominuje a poté vybírá z několika kategorií, kterými jsou: Designér roku, Modní designér, Designér šperku roku, Grafický designér roku, Fotograf roku, Objev roku, Obchod roku, Výrobce roku.

„Základním motivem založení výročních cen je snaha pravidelně oceňovat a představovat veřejnosti konkrétní tvůrce a jejich produkty a oceněné vybírat bez nutnosti přihlášení se a na základě hodnocení co nejširšího spektra odborníků.“ (organizátoři soutěže *Czech Grand Design*) [10]

Obr. 11 Americké venuše, Š. Malovec (2011) Obr. 12 Bruselský sen, R. V. Novák (2008)

V kategorii grafický designér roku byli již několikrát oceněny tvůrci knih. Toto ocenění náleží například Robertu V. Novákovi, který tento titul získal již dvakrát. Bylo to v roce 2008 za design knihy *Bruselský sen* a grafický design žaltáře Trapistů a poté o dva roky později v roce 2010, kdy porota ocenila jeho grafické zpracování knihy *Sial* a vizuální

styl Západočeské galerie v Plzni, grafický design k výstavě *Bilkova vila*. Následující ročník, tedy rok 2011 dominoval v této kategorii Štěpán Malovec. Byl nominován za grafickou úpravu knihy Ladislav Sutnar: *Americké Venuše* a za další jeho práce.

1.5.3 NÁRODNÍ CENA ZA STUDENTSKÝ DESIGN

Soutěž probíhá pravidelně jedenkrát ročně. Hlavním pořadatelem je instituce Design Cabinet CZ navazující na soutěž, kterou organizovalo v letech 1991–2007 Design centrum České republiky.

Soutěž je pro mladé designéry všech typů škol. Soutěžit lze jako jednotlivce, ale i v kolektivu. Do roku 2013 platilo, že do soutěže se mohou přihlásit práce, které se řadí do škály vizuální komunikace. Soutěžily mezi sebou plakáty, knihy, brožury, vizuální styly ale i užitá a reklamní fotografická tvorba vztahující se k designu, digitální media atd.

Významná změna však proběhla v roce 2014. „...rozhodli jsme se k radikálnímu řezu, kdy budou grafické práce, respektive práce spojené s vizuální komunikací soutěžit samostatně a všechny ostatní obory sdružené kolem produktového designu také samostatně. Tím se pro oba obory rozšíří časový limit, protože půjde o dvouroční rytmus bienále.“ (Lenka Žižková–ředitelka nadačního programu Design Cabinet CZ) [11]

Uděluje se několik kategorií. Nejvyšší a nejprestižnější ocenění je *Národní cena za studentský design*, dále pak *Excelentní design*, *Dobry design* a také speciální ceny od partnerských subjektů.

Knihy mají v této soutěži také své místo a dokáží se prosadit v konkurenci jiných designérských výstupů. V posledním ročníku 2014 získala Anna Štysová ocenění *Excelentní design* za autorskou knihu *Je to potřeba*, která se zabývá problematikou: role autora, kurátora, instituce, grafického designéra. Kniha vznikla na Vysokém učení technickém v Brně na Fakultě výtvarných umění. V témže ročníku bodoval například i Pavel Mrňous, student Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Byl oceněn za jednotný vizuální styl nakladatelství *Atlantis*.

Obr. 13–14 Zlín, Pavel Coufalík (2012)

Ročník 2013 zcela opanovala autorská kniha *Zlín* od Pavla Coufalíka, která získala nejvyšší ocenění. Vznikla na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně na Fakultě multimediálních komunikací. Kniha vizuálně představuje typickou zlínskou architekturu a reklamu. Základem interaktivně pojaté knihy je poutavé grafické zpracování a pop-up skládačky, které tvoří tradiční motivy Zlína. Podle mého názoru kniha zvítězila zcela oprávněně. Listování v ní je opravdovým zážitkem. Každá dvoustrana nabízí nová překvapení a neotřelé nápady. Autorovi se podařilo interaktivním a hravým způsobem charakterizovat typickou architekturu Zlína a celkovou atmosféru města.

1.5.4 GRADUATION PROJECT

Jak již z názvu soutěže vyplývá, jedná se o mezinárodní přehlídku absolventských prací. Soutěží mezi sebou bakalářské i magisterské práce. Všechny soutěžní projekty jsou rovnocenně hodnoceny, bez jakýchkoliv ohledů na formu, funkci atd.

Kořeny této soutěže můžeme hledat v Polsku, kde se poprvé v roce 2002 pořádala přehlídka absolventských prací. Zásahu na tom měli především redaktoři polského čtvrtletníku *2+3D*. Později v roce 2010 byly do projektu přizvány i ostatní státy. Za českou republiku to byl časopis *Typo*, společnost *Articsók Stúdió* (Maďarsko) a organizace *1977* (Slovensko). Organizátoři navázali na úspěšnou spolupráci na projektu *G4*, který již několik let mapuje dění v oblasti designu v zemích visegrádské čtyřky.

I v této soutěži si knižní publikace našly své místo a několikrát uspěly. Mezi oceněné se řadí například kniha *Aha* od Tomáše Kompaníka, úspěšně vydaný svazek *Knihy a Typografie* od Martina Peciny nebo také kniha *Region* od Petra Mazocha atd. Ve všech třech příkladech se jedná o diplomové práce, které vznikly v Ateliéru grafického designu na Fakultě multimediálních komunikací univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

1.5.5 TALENT DESIGNU

Jedná se o soutěž podobného typu výše uvedených. Zlínský *Talent designu* pořádá domovská Fakulta multimediálních komunikací. Soutěž má teprve krátkou tradici. Byla založena v roce 2009 a od té doby se stává více známější a respektovanější.

Soutěž má několik kategorií. Jednou z nich je *Grafický design*, kde se najde místo i pro knižní úpravce. Kniha byla v této soutěži úspěšná již dvakrát za sebou, v roce 2012 a 2013 získala první místo v této kategorii. V prvním případě se jednalo o již zmiňovanou knihu *Zlín* od Pavla Coufalíka a v roce 2013 se prosadila kniha *More Work* od studentky z Vysoké školy uměleckoprůmyslové v Praze Kristýny Greplové.

1.6 LITERÁRNÍ SOUTĚŽE

Jako poslední typ soutěží, jež se na první pohled k výčtu předchozích nehodí, uvádím literární soutěže. Jedná se o soutěže, kde estetická stránka knihy je upozaděna. Hodnotí se především literární obsah knihy, tedy slovo, jazyk, stylistika, práce s textem atd.

Pro takovéto soutěže jsou většinou kategorie rozdělené podle obsahu například na poezii, prózu, překladovou literaturu, literaturu pro děti a mládež či literaturu faktu atd. V žádné z českých literárních soutěží se mi nepodařilo nalézt speciální kategorii, která by se zaměřovala striktně na výtvarnou část knihy. Výtvarná stránka knihy se nejvíce projevuje u literárních děl určených pro děti. Běžně se tedy stává, že stejný titul může být výhercem jak v soutěži, kde se hodnotí estetická stránka, tak i v soutěži, kde je sěžejní literární obsah. Takovýmto příkladem je kniha *Hlava v hlavě* od výtvarníka Davida Böhma a spisovatele Ondřeje Buddeuse. Jedná se o dětskou obrazovou knihu, jejíž ústředním tématem je hlava. Výsledkem je nápaditá a hravá publikace spojující humor, zábavu i poučení. Byla vyhlášena *Nejkrásnější českou knihou* roku 2013 v kategorii dětské literatury a rovněž získala *Magnesii Literu* a ocenění *Zlatá stuha* 2014. Ocenění svědčí o tom, že autoři dokázali výborně spojit obsah s formou. Vznikla tak výjimečná kniha, která zaujme i dospělého čtenáře.

Obr. 15–16 *Hlava v hlavě*, D. Böhm, O. Buddeus (2014)

1.6.1 MAGNESIA LITERA

Soutěž s největší mediální prestiží na české literární scéně. Udílení ocenění *Magnesia Litera* existuje od roku 2002 a každoročně ji uděluje Sdružení Litera (občanské sdružení, které založilo soutěž *Magnesia Lietera*). Slavnostní večer spojený s vyhlášením nejlepších knih uplynulého roku se pravidelně vysílá na *České televizi* a *Magnesia Litera* se tak stává mediálně známou soutěží. V roce 2014 proběhl slavnostní ceremoniál na Nové scéně Národního divadla v Praze.

Soutěží se celkem v devíti kategoriích a patří mezi ně i kategorie ocenění *Litera za nakladatelský počin* nebo *Litera za překladovou knihu*. Nejvíce prestižní ocenění je však *Kniha roku*. *Magnesia Litera* nemá samostatnou kategorii, která by se věnovala pouze výtvarnému zpracování knih.

1.6.2 OSTATNÍ SOUTĚŽE

Dále máme v České republice mnoho podobných soutěží, které jsou více či méně renomované, s delší či kratší historií... Patří sem například vyhlašování *Literárních cen* Knižního klubu, *Cena česká kniha* a mnoho dalších. Velmi často se objevují soutěže, které jsou pojmenovány podle výrazných literárních osobností. Patří mezi ně *Cena Jaroslava Seiferta*, *Cena Josefa Škvoreckého*, *Cena France Kafky*, *Cena Arnošta Lustiga*, *Ortenova cena* atd.

1.7 EVROPSKÉ SOUTĚŽE

V následujících řádcích se věnuji soutěžím, jež se pořádají mimo Českou republiku. Můj výběr se pohybuje v rámci Evropy. Jednotlivé soutěže, které zde popisuji, jsou nejrůznějšího charakteru, ale všechny se zaměřují především na vizualitu knih.

1.7.1 SLOVENSKÁ KNIŽNÍ SCÉNA

Na Slovensku mají také několik svých knižních soutěží. Soutěž *Najkrajšie knihy Slovenska* navazuje na československou tradici soutěže *Nejkrásnější kniha roku*. Slovenské pokračování je založeno na velmi podobných principech a řídí se odpovídajícími pravidly jako její česká verze. Další slovenskou soutěží je například *Súťaž najkrajšie a najlepšie detské knihy jari, leta, jesene a zimy*. Ocenění dětských knih probíhá tedy čtyřikrát ročně. Na rozvoji slovenské knižní scény se aktivně podílí kulturní iniciativa Bibiana, která vznikla již v roce 1987. Bibiana se orientuje především na dětskou ilustraci a uměleckou tvorbu určenou všem věkovým kategoriím dětí a mládeže.

1.7.2 EVROPSKÁ AUTORSKÁ KNIHA

Soutěž byla určena všem evropským tvůrcům autorských knih. První a zároveň poslední ročník této soutěže proběhl v roce 2011. Bohužel organizátoři nedokázali pokračovat v tomto projektu a vytvořit tak tradici. Na organizaci se podílela trojice institucí: vídeňské Muzeum užitého umění, Uměleckoprůmyslové museum v Praze a Mezinárodní centrum grafického umění v Lublani. Záměrem tohoto projektu bylo nejen přiblížit žánr autorské knihy širokému publiku, ale také sledovat jeho aktuální stav a případné proměny

v éře digitálních médií. U příležitosti této soutěže proběhla na jaře roku 2012 výstava *Artists' Book on Tour*. Autorské knihy byly k vidění v Národní technické knihovně v Praze.

1.7.3 BEST BOOK DESIGN FROM ALL OVER THE WORLD

Jedná se o mezinárodní soutěž konající se v rámci knižního veletrhu v Lipsku a její počátky sahají až do roku 1963. Komise hodnotí pouze ty knihy, které již byly oceněny v národních soutěžích. V roce 2015 zaznamenaly české knihy na této soutěži nevídaný úspěch. Kniha *Vetřelci a volavky* Pavla Karouse získala čestné uznání a knížka *Chrudošův zvěřinec* od Chrudoše Valouška byla v užším výběru.

2. KNIŽNÍ FESTIVALY

Knižní festivaly jsou svátkem pro všechny vyznavače kvalitní literatury, nadšené čtenáře, milovníky knih a pro mnoho dalších. Takovéto akce můžeme chápat jako propagaci literatury, nebo také jako událost, kde si můžeme pořídit novou knihu, potkat se s lidmi podobných zájmů, získat autogram od svého favorita v literárním světě. V extrémních případech se zde například můžete naučit vařit podle aktuálně nejprodávanější kuchařky na trhu.

Pro vystavující nakladatele je význam festivalů nejen v zisku prodaných knih, ale i získání nových kontaktů z řad návštěvníků. Některá nakladatelství (především ty menšího typu) totiž většinou představují samotní nakladatele, kteří živě konverzují se svými čtenáři. Tím získávají jedinečnou příležitost zpětné vazby.

Samozřejmě každý festival se liší nejen zaměřením, ale také rozsahem celé akce. U akcí drobnějšího charakteru panuje komornější atmosféra, jde spíše o setkání. Naopak u velkých akcí, kde je počet vystavovatelů i návštěvníků několikanásobně vyšší, se lidé proplétají mezi stánky a probíhá zde spíše nákupní horečka. Návštěvníci mohou využít speciálních slev a mají šanci koupit nejnovější knihy.

Všechny typy festivalů mají však jedno společné a tím je doprovodný program. Organizátoři se snaží zaujmout a zabavit návštěvníka nejen prodejními stánky, ale i jinými možnými aktivitami v rámci festivalu. Doprovodné programy bývají opravdu rozmanité, lze se tu setkat s autorským čtením, workshopy a se souvisejícími výstavami.

V následujících podkapitolách se snažím popsat a charakterizovat všechny druhy festivalů, které se v tuzemsku vyskytují. Uvádím mainstreamové i alternativnější typy akcí. Jednotlivé festivaly jsou rozděleny do několika kapitol podle svého zaměření. V závěrečné kapitole se věnuji festivalům probíhajícími i mimo Českou republiku.

2.1 ALTERNATIVNÍ KNIŽNÍ FESTIVALY

V této kapitole se věnuji festivalům menšího charakteru, které se snaží prezentovat a podporovat především malá nakladatelství jako je například *Baobab*, *Labyrint*, *Rubato* a jiné. Za svůj cíl si nekladou oslovovat širokou veřejnost. Jsou určené spíše pro úzké spektrum návštěvníků, kteří hledají něco opravdu speciálního. Ať už je to originální ilustrace nebo zajímavé knihařské zpracování. Často slouží také jako inspirační zdroj pro nakladatele, knižní úpravce ale i pro čtenáře. Na těchto nezávislých akcích jsou zastoupeny

většinou totožní nakladatelé. Může za to fakt, že existence alternativního nakladatelství je ve většině případech spíše velmi drahý koníček než výdělečná činnost. Není jich tedy mnoho. Samotní nakladatelé se mezi sebou znají, a proto panuje na těchto akcích často přátelská a komorní atmosféra.

Myslím si, že existence takového typu festivalů je důležitá. Náročnému čtenáři se zde naskytá možnost objevit nová nezávislá nakladatelství a jejich knižní díla. Bez pořádání podobných akcí, by se o jejich existenci dozvěděl jen málokdo. Takto zaměřená nakladatelství nepromýšlí marketingové strategie, nesnaží se vybudovat úspěšnou a prodávanou značku. Jsou častokrát v rukou pouze jednoho člověka, který svoji „publikační činnost“ považuje za volnočasovou aktivitu. Díky sebezprezentaci na alternativních festivalech se tato drobná nakladatelství dostávají do širšího povědomí a jejich knihy tak nezůstávají bez povšimnutí.

Alternativních festivalů u nás není mnoho. Začaly vznikat po roce 2010 a hlavními iniciátory byli samotní nakladatelé. Uvádím dva zásadní české festivaly, jimiž jsou *Knihex* a *Tabook*, které nemají v České republice konkurenci.

2.1.1 KNIHEX

„Knihex je místem setkání nakladatelů a čtenářů v příjemné přátelské atmosféře, ať už letní venku u řeky, nebo zimní pěkně v teple.“ (organizátoři festivalu *Knihex*) [12]

Tento knižní jarmark se pořádá od roku 2011 a s každým následujícím ročníkem stoupá i počet vystavujících. Zpravidla se koná dvakrát ročně, a to v létě a zimě. Právě pro letní *Knihex* je typickým místem konání pražská Náplavka.

Jedná se o alternativu knižního festivalu pro menší nakladatele, kteří se nemohou nebo nechtějí prezentovat na velkých mainstreamových veletrzích. Důvodem neúčasti na velkých akcích může být finanční nedostupnost, ale také například typ dramaturgie, jež neodpovídá zaměření malých nakladatelů.

Obr. 17–18 Festival *Knihex*

„*Knihex chce zvýšit povědomí o těchto nakladatelích a jejich produkci, umožnit jim zpětnou vazbu od čtenářů – a v důsledku je tedy i podpořit k vydávání dalších knih,*“ (organizátoři festivalu *Knihex*) [13]

K vidění nejsou jen knihy z malých nakladatelství, ale také časopisy, komiksy nebo alternativní papírnictví. V průběhu celého *Knihexu* se může návštěvník účastnit několika workshopů, navštívit tematické výstavy, křesty knih, poslechnout si autorské čtení nebo se jenom procházet v inspirativním prostředí podél Vltavy. *Knihex* zkrátka nic nenechává náhodě a sází i na bohatý doprovodný program. Součástí bývá i „antikvární“ stánek, kam lidé mohou odkládat staré knihy, které již nechtějí, a jiné si vzít a doplnit jimi domácí knihovny.

2.1.2 TABOOK

Tabook tvoří výjimku českých festivalů, koná se v malém jihočeském městě Tábor. Neprobíhá tedy v metropoli jako většina podobných akcí. *Tabook* vsadil na genia loci historického centra menšího města, kam se od roku 2012 pravidelně sjíždí všichni, kteří mají co dočinění s knihou.

Pro nastínění uvádím krátký popis vzniku festivalu. „*Nejsou za tím žádné velké instituce, není to ani skvostná tradice. Do města se přistěhuje rodina, která vlastní progresivní české nakladatelství dětských knih, Baobab. Otevřou tu nejen knihkupectví a galerii, ale časem uspořádají i literární a knižní festival, který ve třetím ročníku pokryje celé centrum.*“ (Jana Šrámková–česká spisovatelka) [14]

Festival probíhá dvakrát ročně. Má vždy jednotné téma, například *Cesta ke knize a cesty jako takové* nebo *Překlady v edicích malých nakladatelů*. Téma se vždy prolíná s celým festivalovým víkendem.

Tabook se neprezentuje pouze jako prodejní veletrh, i když by mohl. Průměrný počet vystavujících nakladatelů je kolem čtyřiceti. Součástí *Tabooku* je program pro knižní profesionály a zvědavé laiky. Program kromě tematických přednášek zahrnuje i výstavy, autorská čtení, divadelní představení, promítání filmů, výtvarné dílny všeho druhu, bohatý program pro děti, čítárny a drobné události v režii nakladatelů. Právě takto široký doprovodný program a specifické místo konání dělá *Tabook* přátelským místem, kam se návštěvníci rádi vrací. Tento festival si pomalu nachází své stálé místo v oblasti knižních veletrhů.

2.2 ILUSTRACE

„Bez obrazu by knih nebylo.“ (organizátoři festivalu *Tabook*) [15]

Jako podkapitolu uvádím festivaly, jež nejsou zaměřeny pouze na knihy, ale mají na ně jistou spojitost. Jsou to festivaly, jejichž hlavním tématem je ilustrace. Podle mého názoru ilustrace ke knize neodmyslitelně patří. Jen stěží si lze představit například dětské knihy či učebnice bez doplňujících obrázků, které rozvíjí dětskou fantazii.

„Knihy svého dětství nemáme spojené s konkrétním písmem ani typem papírů, v paměti uchováváme hlavně ilustrace, které nám připomínají přečtené a prožité příběhy z té doby a atmosféru tehdejších chvil.“ (Květa Pacovská–výtvarnice, ilustrátorka) [16]

Beletrie pro dospělé je na tom o poznání hůře. Plně ilustrovaných knih pro velké čtenáře není mnoho. Jeden z hlavních důvodů jsou vyšší finanční náklady na realizaci tohoto typu publikace.

2.2.1 LUSTR

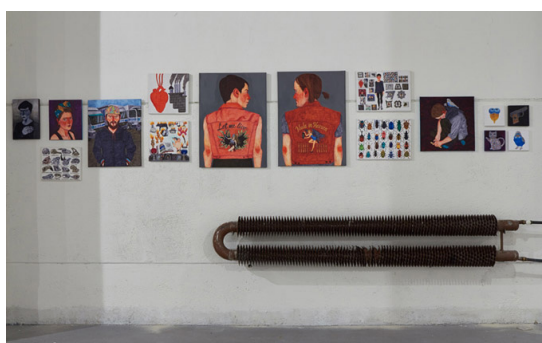
Prezentuje se jako první festival mladých českých a slovenských ilustrátorů v České republice. Jedná se o úplného nováčka v tuzemských zemích. První ročník proběhl v dubnu v roce 2014 v Praze. Hlavním organizátorem bylo mladé knihkupectví a vydavatelství *Page Five*, které se specializuje na prodej a produkci výtvarných publikací, autorských tisků a uměleckých periodik. V následujících letech chtějí organizátoři v této aktivitě dále pokračovat a vytvořit tak tradici. Věřím, že se jim tyto snahy podaří uskutečnit a česká knižní scéna bude bohatší o další kulturní událost.

První ročník festivalu se snažil široké veřejnosti představit díla současných ilustrátorů a kreslířů z Česka i Slovenska. Ukázat jejich odlišný přístup k práci, výběr témat, techniky či způsoby vyjádření.

Součástí festivalu byla výstava pod názvem *Ilustrace není pouze doprovod knihy*. Již z názvu vyplývá názor kurátorů výstavy. Ilustraci považují za samostatné umělecké dílo, které může konkurovat obrazům na plátně, sofistikovaným instalacím či jiným výstupům vizuálního umění. „...výstava tak dovolí nahlédnout do neomezené fantasmie těch nejlepších mladých českých a slovenských ilustrátorů, kteří často tvoří celé světy s vlastními příběhy či postavy s názory na svět, ve kterém žijeme.“ (organizátoři festivalu *Lustr*) [17]

Celá výstava tomuto názoru odpovídala. K vidění nebyly pouze rozložené knihy s nápaditými ilustracemi, ale především volné listy s ilustracemi rozvěšené po galerii, kresby přímo na stěnách výstavního prostoru nebo také digitální projekce. K výběru vystavujících výtvarníků organizátoři přistupovali také alternativnějším přístupem. Byla zde především zastoupena tvorba mladých tvůrců, často ještě studentů nebo čerstvých absolventů, jedná se například o dvojici a Jan Šrámek, volné uskupení Napoli, David Böhm a Jiří Franta, Kateřina Kynclová a mnoho dalších.

Součástí tohoto ilustrátorského svátku byly nejrůznější workshopy, kde si návštěvníci mohli vyzkoušet techniku sítotisku či zhlédnout „live performance“, které spočívalo v kreslení přímo na zdi galerie.

Obr. 19 Výstava v rámci festivalu Lustr

Obr. 20 Ukázka tvorby Veroniky Vlkové

2.3 KOMIKS

Komiks je plnohodnotný umělecký žánr na pomezí výtvarného umění a literatury. Snaží se zpracovávat nejrůznější témata od těch vážných až po pokleslejší. V dnešní době jsou komiksy na vzestupu. Ročně u nás vychází zhruba 10–15 českých komiksových knih a vznikají také jejich filmové adaptace. Přesto přehlídek určených přímo pro tento specifický žánr není mnoho. Ve skutečnosti se jedná pouze o tradiční *KomiksFest!*. Absence akcí může být také zapříčiněná tím, že se jedná o poměrně uzavřenou skupinu lidí. Podle mého názoru jsou komiksoví tvůrci velmi aktivní v rámci své komunity, ale na větší prezentaci nedbají a veřejné akce většinou nepořádají.

2.3.1 KOMIKSFEST!

Je to největší tuzemská událost v oblasti komiksu. Hlavními pořadateli jsou *Labyrint Revue* (nakladatelství a kulturní revue) a *Seqence o. s.* (Občanské sdružení na podporu komiksu). V roce 2006 se na jeho založení podílel vydavatel Joachim Dvořák a kurátor a editor Tomáš Hibi Matějček.

„Je mezinárodní multimediální festival, který vznikl v roce 2006 s cílem vyvést komiks v Česku z undergroundu a etablovat ho jako plnohodnotné moderní médium schopné nést jakýkoli obsah.“ (organizátoři festivalu *KomiksFest!*) [18] *KomiksFest!* se snaží veřejnosti ukázat, že pro toto médium žádné hranice neexistují. Chce se zbavit nálepky „čtení pro děti“, protože se může zabývat i závažnějšími společenskými a politickými tématy.

Festival představuje to nejlepší z nezávislé evropské komiksové scény spolu s řadou domácích tvůrců, například Karla Jerie nebo Branko Jelinka. Středobodem přehlídky je pravidelně velká komiksová sobota, kde se vyhláší výroční ceny *Muriel* pro komiksové počiny a tvůrce.

Obr. 21–22 Ukázka tvorby Karla Jerieho

KomiksFest! doprovází několik dalších akcí drobnějšího charakteru, které mají společný střed zájmu, komiks. V letních měsících probíhá dětská verze, pragmaticky pojmenovaná *Dětský KomiksFest!*. Další aktivitou těchto propagátorů komiksu je spolupráce na soutěži *Arnal Superhero*. Soutěžní klání probíhá ve vytvoření nejlepšího autorského komiksu, jenž je minimálně čtyřstránkový a zcela beze slov.

2.4 VELKÉ KNIŽNÍ FESTIVALY

Tento typ festivalů se snaží oslovit širokou veřejnost a nabídnout návštěvníkovi tisíce knih. Láká na rarity, slevy i doprovodné workshopy. Jedná se tedy především o prodejní akce, které jsou v hojném počtu navštěvovány a velkými nakladatelskými domy vítány.

Někteří prodejci a vystavovatelé jsou stejní jako ve výše zmiňovaných nezávislých festivalech, ale většinou se nejedná o totožné vydavatele. Oba dva typy festivalů mají zákonitě své příznivce a věrné návštěvníky, ale také odpůrce a kritiky.

2.4.1 SVĚT KNIHY

Jedná se o velký prodejní veletrh s dlouholetou tradicí, který se pořádá na holešovickém výstavišti v Praze. V roce 2014 proběhl již jubilejní 20. ročník.

Hlavním organizátorem je společnost *Svět knihy*, která byla založena v roce 1997 *Svazem českých knihkupců a nakladatelů*. Hlavní činnosti společnosti jsou zaměřené na propagační podporu českého knižního trhu.

Pro představu a porovnání uvádím statistiky z ročníku 2014. „*Počet vystavovatelů 409, počet stánků 191, počet registrovaných odborných návštěvníků 847, počet akreditovaných novinářů 381, počet návštěvníků 38 tisíc.*“ (tisková zpráva festivalu *Svět knihy*) [19] Jsou to velká čísla, která však mají i rostoucí tendenci. Každý rok navštíví festival více lidí. V jubilejním 20. ročníku stoupl počet návštěvníků, v porovnání s předchozími dvěma lety, zhruba o dva tisíce.

Proč lidé navštěvují *Svět knihy*? Jsou hlavním lákadlem ještě stále knihy, nebo spíše zájem o pestrý doprovodný program? Návštěvníci se mohou setkat se svými oblíbenými spisovateli, autory bestsellerů a v dlouhých frontách vyčkat řadu na autogram. Vydavatelé dostávají šanci se prezentovat. Na festivalu se také můžeme setkat i s ukázkami vaření podle kuchařek. Pro někoho už je toto možná překročení hranice představy, jak má vypadat setkání s knihou. Je na uvážení každého návštěvníka, jestli se z festivalu nestává spíše pouťová atrakce, zda je stále pln plodných setkání a kvalitních literárních zážitků. Osobně s tímto přístupem nesouhlasím a považuji ho za nepatřičný. Degraduje prezentaci knihy, která se zde stává pouhým předmětem obchodu. Kniha však podle mého názoru není běžným spotřebním zbožím. Je to spíše estetický objekt, který nám přináší nové informace, inspiruje nás...

2.5 MALÉ LITERÁRNÍ FESTIVALY

Česká republika se neomezuje jen na rozsáhlý *Svět knihy*. Zapálený čtenář má hned několik možností, jak si přijít na své. V tuzemsku je několik festivalů menšího charakteru, které organizují nejčastěji knihovníci, nakladatelé či jiná iniciativní sdružení. Často se jedná i o jednodenní akce.

Následující výčet festivalů jsem volila podle atraktivnosti a ojedinělosti v domácím prostředí. Snažila jsem se rozdělit tyto události do několika podskupin podle svého zaměření a charakteru.

2.5.1 LITERÁRNÍ FESTIVALY

Tento druh festivalů prezentuje a propaguje především samotný knižní obsah. Zkoumá literární jazyk a práci s ním. Často se sestává z nejrůznějších literárních pořadů, tematických debat a autorských čtení.

2.5.1.1 FESTIVAL SPISOVATELŮ PRAHA

Akce probíhá jedenkrát ročně na určité téma. Předešlé ročníky se zabývaly například motivem lásky, nenávisti, strachu nebo se zaměřovaly konkrétně na jednoho autora. Místem pravidelného konání festivalu je Praha. Jedná se spíše o setkání spisovatelů s hosty festivalu. Spisovatelé jsou zde v hlavní roli. Organizátoři se však snaží vytvořit festival, který by propagoval světovou literaturu a představoval ji českému publiku. Hlavním smyslem je zahájit debatu mezi intelektuály.

2.5.1.2 OSTRAVSKÝ KNIŽNÍ VELETRH

Je prodejní knižní veletrh se sídlem v Ostravě, který pořádá nakladatelství *Rubato* a byl založen v roce 2007. Návštěvníky láká přes 50 vystavovatelů a samozřejmostí je i doprovodný program zahrnující diskuze se spisovateli a autorská čtení. Program probíhá mimo areál veletrhu, čímž se snaží oslovovat větší okruh lidí, než jsou jen návštěvníci veletrhu.

2.5.1.3 LITERÁRNÍ JARO ZLÍN

První ročník tohoto festivalu proběhl v roce 2009. Hlavním pořadatelem je Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně. Akce se zaměřuje na autorská čtení, moderované besedy se spisovateli a snaží se vybídnout návštěvníky k diskusi.

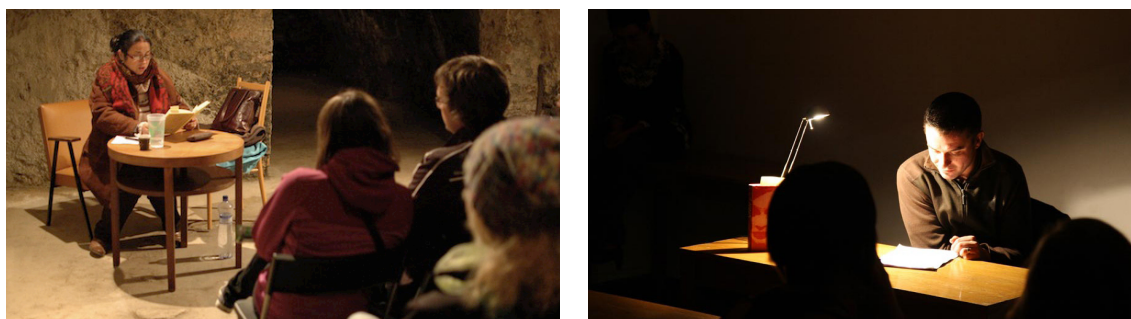
Dále pak mezi výraznější události patří zcela jistě *Polabský knižní veletrh* v Lysé nad Labem a *Podzimní knižní veletrh* v Havlíčkově Brodě.

2.5.2 AUTORSKÁ ČTENÍ

Samizdatové čtení bylo v minulém režimu jedinou možností, jak se dostat k necenzurované literatuře. Čtení probíhala tajně často v bytech disidentů nebo jejich sympatizantů. Amatérští tvůrci se také sdružovali v nejrůznějších spolcích. Tento znak můžeme též sledovat v dnešní době. Navrací se popularnost autorských čtení a vznikají organizované iniciativy zaměřující se na četbu knih. V současnosti se často se klade důraz na veřejnou prezentaci. Je mnohem podstatnější předčítání literatury publiku než soukromé tiché čtení doma. S tímto faktem počítají i nakladatelé již při výběru knih. Ve velkých městech v současnosti vznikají tzv. book kluby organizující četbu čtenářů, aby se mohli scházet a knížky společně analyzovat. Zakladatelé čtenářských klubů jsou většinou samotní čtenáři, kteří se chtějí o své získané čtenářské poznatky podělit s ostatními. Dalším iniciativním seskupením jsou kavárníci. Ti ve svých podnicích pěstují koncepční kulturní

program, často autorská čtení, tematické výstavy a jiné. V kavárnách jsou police s knihami, z nichž si návštěvník během popíjení kávy může volně vybírat. Podobný fenomén lze sledovat i v knihkupectvích. Jejich součástí může být buď několik stolků k posezení s knihou a kávou, nebo je zde přímo plnohodnotná kavárna.

Jedním z posledních propagátorů poezie je tzv. Poetizer. Jedná se o mobilní aplikaci, která je určena všem milovníkům poezie. Cílem je zvýšit zájem o poezii. Zpřístupnit ji veřejnosti a vyvrátit časté tvrzení, že básně jsou jen forma pro vybraný typ čtenářů. Poetizer nabízí zpětnou vazbu autorům od ostatních uživatelů této aplikace. Je to nástroj, který se snaží pomoci novým i zavedeným básníkům a usnadnit jim cestu při hledání podpory.

Obr. 23–24 Festival Noc literatury

Mezi známé literární programy, kde probíhají nejrůznější autorská čtení patří například *Noc literatury*, jež se pravidelně odehrává v několika českých městech (Praha, Brno, Plzeň). Ojedinelé místo pro prezentaci literatury využívá *Festival čtení ve vlaku*. Další alternativní přístup k popularizaci literatury má kavárna Café Fra, kde můžeme navštívit pravidelný program s názvem *Čtení v Café Fra*. Organizátoři sází na spojení kvalitní kávy s neméně kvalitní literaturou.

2.5.3 DĚTSKÉ FESTIVALY

V České republice se také objevují akce určené pro dětského čtenáře. Mají za úkol naučit děti trávit svůj volný čas četbou. Jsou to například festivaly: *Děti čtete?*, *Noc s Andersenem*, kampaň *Česko čte dětem* či *Rosteme s knihou*.

2.5.3.1 VELETRH DĚTSKÉ KNIHY

Tento oblíbený třídní veletrh se pravidelně konal v Liberci od roku 2002. Zaměřoval se na dětského čtenáře a jeho cílem byla propagace dětské knihy a podpora dětského čtenářství. Minulost celého festivalu je slavná a v evropském prostředí ojedinelá. Probíhaly tu přednášky, setkání s autory a výstaviště bylo zaplněné návštěvníky, jejichž počet se

pravidelně pohyboval kolem deseti tisíc. To vše je dnes bohužel minulostí. V posledních letech se totiž festival potýkal s finančními problémy. Ztratil podporu státu a z vlastních financí není schopen dále fungovat. Poslední ročník, který byl zkrácený na dvoudenní akci, proběhl v roce 2011 a od té doby je tato tradice festivalu v Liberci přerušena.

Festival měl vždy jednotné téma, jež se vztahovalo k danému ročníku. *Můj přítel pes* byl název 6. ročníku festivalu. Toto téma připomínalo 70. výročí úmrtí spisovatele Karla Čapka a vztahovalo se k jeho známému dílu *Dášeňka, čili život štěněte*. Děti i rodiče se mohli během festivalu účastnit mnoha probíhajících doprovodných akcí. Součástí bylo také slavnostní předávání ocenění *Zlatá stuha*.

Přes všechny organizační problémy se stále pořadatelé festivalu snaží o podporu dětského čtenářství a pořádají akce menšího rozsahu.

2.6 EVROPSKÉ FESTIVALY

Po celé Evropě probíhá nespočet knižních festivalů opěvujících krásu knih a literatury. Je jich tolik, že by bylo zcela nemožné je všechny v úplnosti přiblížit, proto jsem vytvořila vlastní výběr festivalů, které mě osobně při hledání zaujaly. Detailněji se věnuji slovenskému festivalu *Self* a také velkolepým německým festivalům.

2.6.1 SELF

Jedná se o festival, který probíhá na území Slovenské republiky. Je to velmi ojedinělý projekt, jenž nemá v tuzemsku své zastoupení. Úkolem festivalu je představit především méně klasické vydavatelské aktivity slovenských i českých designerů. Je pro ně charakteristické, že vznikly z vlastní iniciativy designéra, bez zásahu či ovlivnění klientem. V České republice s podobným tématem pracovali například kurátoři výstavy *Z Marsu*. Tato výstava byla součástí *22. mezinárodní bienále grafického designu Brno* v roce 2006.

První ročník se konal v roce 2012 a na pořádání se podílela trojice kurátorek Ľubica Segečová, Eva Kašáková (mimo jiné studovala také v Ateliéru grafického designu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně) a Mária Rišková. Všechny to jsou aktivní mladé designérky, jež společně studovaly grafický design na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě.

Self reflektuje aktuální stav a změny probíhající v oblasti grafického designu. Zaměřuje se hlavně na vydavatelské aktivity, spojené s produkcí knih a časopisů, kde hlavním, nebo většinou jediným, tvůrcem myšlenky je grafik. Z této idey vyplývá i samotný název akce *Self*. Slovo pochází z anglického self-publishing nebo do it yourself. Festival se také

zaměřuje na konkrétní publikace, které vznikly v minimálním nákladu a byly reprodukovány, distribuovány a představovaly určitý přínos pro designérskou komunitu a profesi.

„...tie najprogressívnejšie dizajny (spravidla prelomové) vznikajú vtedy, ak má ich tvorca nad svojou prácou totálnu kontrolu.“ (organizátoři festivalu *Self*) [20] Kurátoři tohoto festivalu autorských projektů mají jasný názor. Jsou přesvědčeni, že nejzajímavější grafický design vzniká tehdy, kdy má grafický designér celý koncept a vizuální podobu pod dohledem a to od začátku do konce.

Součástí festivalu jsou různé besedy, které se zabývají subdisciplínami grafického designu. Návštěvník se tedy může seznámit s typografií, ilustrací nebo s novými elektronickými médii.

2.6.2 NĚMECKÉ FESTIVALY

Naši západní sousedé jsou v pořádání knižních festivalů zkušení. *Mezinárodní knižní veletrh ve Frankfurtu*, probíhající od roku 1964, je jedním z nejdůležitějších festivalů pro všechny mezinárodní akce celého knižního odvětví. Festival každoročně navštíví desítky tisíc návštěvníků. Druhým největším německým festivalem je *Lipský knižní veletrh*, který se pyšní také vysokou návštěvností. Oba megalomanské festivaly jsou stěžejní body v kalendářích všech osob, které mají co dočinění s knihou. Na těchto festivalech návštěvník může zhlédnout celosvětovou knižní produkci, v níž má své stálé místo i česká literatura. *Lipský knižní veletrh* dává větší prostor literatuře ze střední a východní Evropy. Oba dva festivaly mají každý rok své určité téma. Není výjimkou, že během akce je možné potkat postavy v kostýmech literárních hrdinů spojených s daným tématem.

3. KNIŽNÍ VÝSTAVY

Výstavy prezentující knihy jsou v galeriích celkem frekventované. Jestliže je knihám věnována celá výstava, jedná se většinou o výsledky knižních soutěží. Poměrně časté jsou také výstavní projekty, které se zaměřují jen na ilustraci knih, žánr autorské knihy je také prezentován, i když méně. Současný knižní design a jeho trendy se však objevuje ve výstavních prostorách velice sporadicky. Toto ojedinělé vystavování současného knižního designu souvisí s názorem, že tento druh užitého umění do galerie prostě nepatří. Je to velmi složité a diskutované téma, s nímž se u nás potýká například *Bienále grafického designu v Brně*.

„Galerijní prostor je pro design umělým prostředím, neboť designérské produkty jsou určeny primárně do každodenního provozu a apelují na rozmanité cílové skupiny.“ (Kateřina Přidalová–teoretička designu) [21]

Jedná se o aktuální problém, o čemž svědčí i fakt, že v letech 2013–2014 byly vydány hned dvě publikace, které se kromě jiného zabývají i tématem chápání grafického designu v rámci galerijních institucí. Je to kniha *Proto* od dvojice grafických designérů Petra Bosáka a Roberta Jansy, jež podrobně zkoumá vztah mezi volným uměním a užitým designem a snaží se vymezit tuto tenkou hranici. Autorkou druhé knihy *Je to potřeba* je Anna Štysová. Tato publikace se zabývá velmi podobným tématem, jímž je grafický design v galerijním prostředí. Zprostředkovává pomocí otevřených rozhovorů s kurátory, grafickými designéry i umělci význam grafického designu při realizaci výstavního projektu.

Nyní konkrétně k problematice vystavování knih. Největší diskuse se vztahují ke způsobu instalace jich samotných. „*Instalace knih do vitrín je samozřejmě problematická proto, že z drtivé většiny výstavních exponátů uvidí návštěvník pouze obálku, a tak nemá možnost díla komplexně posoudit, což právě u knih je maximálně důležité.*“ (Martin Pecina–knižní úpravce, typograf) [22] Jedná postřeh z výstavy *Nejkrásnější kniha roku 2006* v Moravské galerii v Brně. Od té doby se mnohé nezměnilo, knihy se stále vystavují za skleněnou přepážkou a divák tak nemá šanci ocenit knihy v celé jejich kráse.

Jiné řešení zvolil putovní projekt *Knižní ↔ Design* (tento projekt je podrobněji popsán v podkapitole *Kolektivní výstavy*). Zde si návštěvník mohl prolistovat všechny knihy, aniž by během výstavy došlo k jejich poškození. Bylo to zapříčiněno krátkým trváním výstavy, tudíž knihy během akce neztratily nic na své kráse. Toto je sice možné řešení, ale v podstatě věci nic neřeší a nepřináší nové východisko.

Podle mého názoru je instalace ve vitrínách adekvátní jen pro vystavování bibliofilii či unikátních historických knih, u kterých by mohlo dojít při listování k mechanickému poškození. U katalogů, dětské či krásné literatury je problematika vystavování poněkud komplikovanější. Tyto průmyslově vyráběné knihy jsou určeny ke čtení, prohlížení a listování. Na knižních výstavách můžeme paradoxně vidět průmyslově vyráběné knihy ve skleněných vitrínách. Tímto způsobem instalace však knihy ztrácí svůj význam.

Jiné instalace knih jsou doplněny „bílymi rukavičkami“. Mají sloužit jako ochrana před poškozením či ušpiněním. Rukavice však působí také psychologicky a vzbuzují v návštěvníkovi pocit výjimečnosti z kontaktu s knihou. V první řadě mají tedy funkci chránit, ale zároveň jejich přítomnost a použití vybízí návštěvníka/čtenáře k zamyšlení se nad knihami a nad jejich významem. Tuto druhotnou funkci považuji za velmi významná. Galerie si tímto způsobem mohou vychovávat uvědomělého návštěvníka.

Bienále Brno 2014 zvolilo odlišné řešení instalace. Desítky studentských publikací byly volně dostupné k listování a prohlížení. Kurátoři výstavy nainstalovaly publikace do speciálně vytvořených regálů, které však svým tvarem častokrát vystavené knihy (hlavně brožury) ohýbaly či jinak poškozovaly. Celá instalace působila tedy chaoticky a nevyrovnaně. Vystavené exponáty byly nahodile umístěny v regálech. Z publikací povlávaly různé dlouhé pruhy měkkého papíru, které měly sloužit jako popisky k exponátům. Tento způsob instalace mi evokoval spíše neúctu ke knihám, než snahu propagovat knižní design.

V závěru tohoto zamyšlení se musím přiklonit k volbě „bílých rukaviček“. Jedná se kompromisní řešení, které má i výchovný charakter.

3.1 MEZINÁRODNÍ BIENÁLE GRAFICKÉHO DESIGNU BRNO

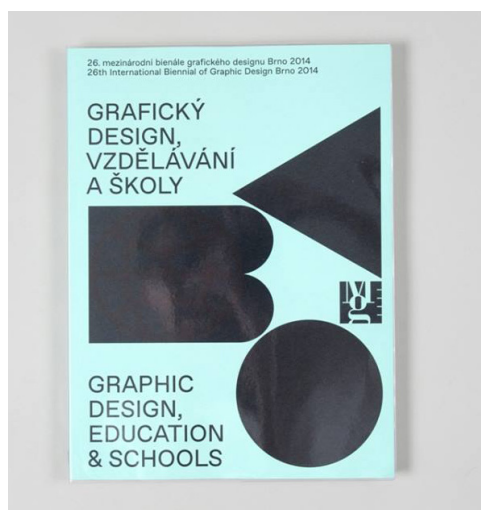
Jedná se bezesporu o jedinečnou akci svého druhu. *Mezinárodní bienále grafického designu* se pořádá pravidelně od roku 1963 v Brně. Hlavním pořadatelem je Moravská galerie, která se grafickému designu již desítky let soustavně věnuje. Historie i přesah celé akce je významný a to nejen v lokálním měřítku. Klade si za cíl zpřístupňovat grafický design široké veřejnosti a upozorňovat na aktuální oborové trendy. Pro Moravskou galerii se pořádání této akce stalo zcela zásadní a klíčovou aktivitou a tu se snaží dále rozvíjet.

Nedílnou součástí této akce je též sympozium, soutěžní přehlídka a doprovodné výstavy. Vícedenní přednáškový a diskusní cyklus se snaží informovat veřejnost o aktuálních trendech v oboru. Během historie navštívilo bienále mnoho významných oborových mistrů světové kvality.

3.1.1 HISTORIE

K zakladatelské generaci Bienále patří brněnský malíř a grafik Jan Rajlich starší a teoretici umění Jiří Hlušička a Karel Holešovský. V roce 1964 uspořádala Moravská galerie v Brně *První československou přehlídku plakátu a propagační grafiky*, na niž od roku 1966 navázaly mezinárodní cyklické výstavy s cílem obsáhnout široký rozsah oboru. S ohledem na tehdejší politický režim se však pod hlavičkou bienále vystavovala pouze díla s ideologicky neutrálním tématem, jako například mír apod. Dříve byla užitá grafika (od devadesátých let pak grafický design) spojená výhradně s osobnostmi volného umění, které se také realizovaly v oblasti užitě tvorby.

Od roku 1970 se na Bienále Brno pravidelně střídala dvě základní témata. *Plakát, firemní, informační a reklamní grafika* bylo jedno téma a druhé téma tvořilo *Grafický design a písmo v knihách, časopisech, novinách a digitálních médiích*. Knižní design se tedy Bienále Brno snaží soustavně mapovat již desítky let, čímž patří mezi respektované akce tohoto druhu nejen v Evropě.

Obr. 25–26 Katalog a vizuální styly Bienále Brno 2014, J. Breyer, F. Harb, T. Celizna, A. Macháček, R. Peško

Jeden z přelomových ročníků byl rok 2012. Ustanovil se nový organizační výbor v čele s Radimem Peškem, Tomášem Celiznou a Adamem Macháčkem, který zrušil více jak 40letou tradici rozlišování „knížního“ a „plakátového“ bienále a poskytl možnost vystavovat vše najednou. Další změnou je upozadění dříve nejdůležitější soutěžní přehlídky ve prospěch doprovodných výstav. Bienále Brno 2014 přineslo ještě jednu výraznou novinku oproti minulosti, a to jasně definované téma: grafický design, vzdělání a výtvarné školy. Z hlavní přehlídky se tedy stala kontroverzní přehlídka studentských projektů, která se stala terčem kritiky mnoha teoretiků, praktikujících grafiků, ale i návštěvníků.

3.1.2 LIDÉ A VÝSTAVY NA BIENÁLE BRNO

Součástí Bienále Brno je také ocenění *Osobnost českého grafického designu*. Oceněnému designérovi je věnována jedna doprovodná výstava, na které je možné vidět průřez jeho tvorbou.

Mezi tvůrci, pro které je charakteristická knižní tvorba a byli oceněni, patří například Květa Pacovská. Přehlídku jejích knižních prací i uměleckých plakátů prezentovala v roce 2012 výstava *Ad Infinitum*. Před ní v roce 2010 získal toto ocenění Jan Solpera. Cenu si zasloužil především tvorbou písem a plakátů. V rámci 24. Bienále Brno byla uspořádána retrospektivní výstava a také vydán zdařilý katalog, který prezentoval jeho tvorbu. V roce 2008 byl oceněn Jiří Rathouský. Již od padesátých let se soustavně věnoval krásné knize, písmu a také pracoval pro nakladatelské subjekty.

V průběhu Bienále Brno byla knihám věnována poměrně velká pozornost. Proběhlo také několik knižních výstav, soutěžních i doprovodných. Každá se zaměřovala na určitý problém a snažila se ho objasnit. Zde uvádím výčet přehlídek, které proběhly v historii Bienále Brno. Byla to například výstava *Knihy v českém kubismu*, výstavní projekt *Z marsu* a jiné.

Obr. 27–28 Ukázka z tvorby Jana Solpery

Obr. 29–31 Knižní obálky Jiřího Rathouského

3.1.3 SOUČASNOST, TENDENCE, ZMĚNY V RÁMCI BIENÁLE BRNO

„Jistě není snadné u projektu s tak dlouhou a významnou tradicí přinést inovaci, která má smysl, která nenaruší dlouhodobý vývoj bienále jako výsledek práce mnoha našich předchůdců a která zároveň nutně musí reagovat na vývoj oboru i dalších podobných přehlídek, které stále rychleji přibývají ve všech koutech světa.“ (Marek Pokorný–tehdejší ředitel Moravské galerie v Brně) [23]

V rámci 23. ročníku Bienále Brno v roce 2008 proběhla retrospektivní výstava s názvem *To nejlepší z Bienále Brno*. K vidění byl průřez historií od prvního ročníku až po rok 2006. Organizátoři se tak ohlédli za dosavadním vývojem akce. Od té doby proběhlo několik již výše zmiňovaných změn, snahy o inovaci jsou tedy stále aktuální. Zda-li se Bienále ubírá správným směrem je také velmi diskutované.

Většina názorů odborníků se shoduje, že Bienále by se mělo především zajímat o to, jak současně zaujmout laickou i odbornou veřejnost a myslet více na běžné diváky než na designéry a poučit se z velmi kritizovaného 26. ročníku.

3.2 KOLEKTIVNÍ VÝSTAVY

Zde se věnuji výstavám prací několika autorů. Ve většině případech se jedná o projekty se specifickým zaměřením. Můžeme zde mezi sebou porovnat výstavy, které se specializovaly například na dětskou ilustraci s výstavami publikací o umění nebo knih určitého období.

3.2.1 VÝSTAVA „KNIHA V ČESKÉM KUBISMU“

Výstava proběhla v roce 2004 v Národní galerii v Praze. Prezentovala přehled prací umělců, designérů a typografů, kteří počínaje léty 1912–1913 pokračovali v moderním českém úsilí o krásnou knihu. Expozice obsahovala výběr zhruba 200 knih, jimiž byly prezentovány vývojové fáze kubismu. Mohli jsme sledovat čisté kubistické formy, variace rondo-kubismu až k syntéze kubismu.

Výstava a k ní vydaná publikace od autora Jindřicha Tomana podává dosud nejobsáhlejší a nejdetailejší přehled českého kubismu v knižní tvorbě. Po skončení výstavy v Praze bylo možné stejnou expozici navštívit v rámci *Bienále Brno* v roce 2004 a poté i v Muzeu umění Olomouc.

3.2.2 VÝSTAVA „PROTI TOVÁRNÍ ŠABLONĚ!“

Komorní výstava byla nainstalována v grafickém kabinetu Veletržního paláce v Národní galerii od března do června roku 2013. Výstavu tvořila díla tří stěžejních výtvarníků, kteří se výrazně zasadili o vývoj české knižní grafiky krátce po přelomu 20. století. Byli to Jaroslav Benda, Vratislav Hugo Brunner a František Kysela. Pro tyto autory byl typický zájem především o knižní grafiku. Výstava se však snažila představit jednotlivé umělce v celém jejich všestranném projevu. K vidění byly tedy především knihy a knižní obálky, ale i viněty a ilustrace.

3.2.3 VÝSTAVA „KNIŽNÍ ↔ DESIGN“

Putovní výstava, jež si kladla za cíl představit široké veřejnosti knižní publikace, které vznikly v období od roku 2006 až po rok 2011, což byl zároveň rok konání tohoto výstavního projektu. K vidění byly hlavně projekty z českého a slovenského tvůrčího prostředí, rovněž také několik zajímavých projektů ze zahraničí. Nejčastěji se jednalo o publikace zaměřené na umění. Na akci se kurátorsky podílela dvojice Lukáš Kijonka a Žaneta Drgová. V současné době jsou oba vedoucími ateliéru Grafického designu 1. na Fakultě výtvarných umění v Brně. Putovní výstavu bylo možné zhlédnout nejprve v Ostravě, poté v Bratislavě a také ve Zlíně, kde výstava proběhla v místní galerii Alternativa na konci listopadu 2011.

„Prezentovány byly především knihy a teoretické publikace z oblasti umění, designu a architektury, také monografie a drobné knižní projekty na pomezí knihy a magazínu, vytvořené u příležitosti různých výstav a prezentačních akcí.“ (organizátoři projektu Knižní ↔ Design) [24]

Jednalo se o velmi ojedinělou akci svého druhu, na kterou se od té doby nepodařilo nikomu navázat. Výstav, kde můžeme vidět poslední trendy v grafických úpravách knih (především českého původu) je velmi málo. Když nepočítáme *Bienále Brno*, které tvoří samostatnou kategorii, nic podobného v České republice není. Takovéto akce jsou většinou určeny samotným grafikům a grafici si je také sami organizují. Cílová skupina je tedy poměrně úzká, ale přesto si myslím, že podobné akce mají smysl a svého věrného návštěvníka. Můžeme si tedy jenom přát, aby dvojice kurátorů navázala na zatím jediný proběhlý ročník a z akce se stala tradice.

Obr. 32–33 Ukázka katalogu projektu *Knižní ↔ Design*

3.2.4 VÝSTAVA „JEDENÁCT SVĚTŮ“

Výstavní projekt, jež představil jedenáct současných a výhradně českých autorů ilustrací pro děti a mládež. Výstava proběhla v Muzeu hlavního města Prahy na přelomu let 2012–2013, a poté se přesunula do Lidické galerie. Výstava měla předvést potenciál současné české ilustrace pro děti, a to interaktivním způsobem. Divák měl být aktivním spoluúčastníkem, být přímo v prostředí tvůrčího procesu. Celkové pojetí výstavy bylo jako série jedenácti hnízd, každé z hnízd patřilo jednomu autorovi. Kurátorský výběr vystavujících děl byl na základě výrazové specifikace autorů a jejich přesahů k dalším technikám a médiím jako jsou volná kresba, grafika, koláže, komiks, či autorská kniha. Jednalo se hlavně o tvůrce mladší a střední generace.

Mladí autoři mají na co navazovat, vždyť právě Česká republika má v této oblasti nesmírně silnou tradici. Stačí se ohlédnout do nedávné minulosti. Jsou tu ilustrátoři jako Zdeněk Miler, Květa Pacovská, Petr Sís. Co jméno, to výrazná osobnost nejen v národním kontextu. Proti současným ilustrátorům stojí zřejmý problém upadajícího zájmu veřejnosti o umění a kulturu obecně. Proto si myslím, že jakékoliv snahy poukazovat na kvalitní ilustrace, které u nás v současné době vznikají, jsou potřebné.

3.2.5 VÝSTAVA „OTEVŘENÁ KNIHOVNA–POLIČKA“

Jedná se o celý výstavní program, který organizuje Archiv výtvarného umění. V archivní knihovně v Centru současného umění DOX byl vyčleněn prostor, přesněji polička. Zde jsou prezentováni autoři, kteří se zabývali, nebo stále zabývají, knihou jako jedinečným výrazovým prostředkem. Vystavené autorské knihy si návštěvníci mohou volně prohléd-

nout, pročíst, prolistovat. Projekt pod kurátorským vedením Lucie Rahonové funguje od roku 2013 a každý měsíc je polička obsazena jinými knihami. Jedná se o tvůrce nejrůznějšího věku, zaměření, přístupu ke knize, ale vždy je to český autor. Mezi již řadou vystavených prací bylo k vidění dílo ilustrátora Rudolfa Fily, Václava Bláhy, Josefa Štoga, či Ladislava Nebeského.

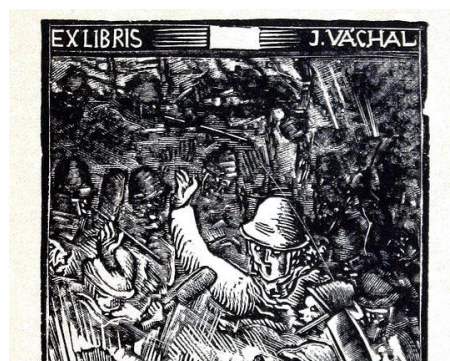
3.3 VÝSTAVY JEDNOTLIVCŮ

V této podkapitole jsem se rozhodla zmapovat výstavy tří výrazných tvůrců, jež spojuje zájem o knihu. Jednotlivé autory však od sebe dělí desítky let, někdy i několik generací. Každý z nich k tomuto médium přistupuje osobitým způsobem. Na tomto výběru bych chtěla ukázat rozmanitou škálu, kterou kniha ke svému zpracování a také vystavování nabízí. Všechny zmiňované výstavní projekty proběhly v posledních pěti letech. Což také utvrzuje fakt, že o knihu je zájem i v galerijním prostředí.

3.3.1 VÝSTAVA „NAPSAL, VYRYL, VYTISKL A SVÁZAL“, JOSEF VÁCHAL

Výstava, která představovala tvorbu jednoho z nejvýraznějších tvůrců českého umění 20. století Josefa Váchala (1884–1969). Byl to všestranný umělec, sám se však především považoval za dřevorytce a svá grafická díla soustředil v množství autorských tisků a knih.

Výstava *Napsal, vyryl, vytiskl a svázal* vznikla v západočeské galerii v Plzni ku příležitosti 130. výročí autorova narození. Prezentovala Váchala jako umělce knihy. Na výstavě však byly zastoupeny i volné grafické listy. Instalace byla inspirována jeho pracovním prostředím, ukazovala atmosféru, v níž se rodily knižní projekty, impulzy, z nichž vycházel, vývoj jeho přístupu ke knize. Naznačeny jsou také jeho mentální mapy a proměňující se Váchalovy myšlenky.

Obr. 34–35 Ukázka Váchalovy tvorby

Knihy zpracovával jako celek od textu, přes ilustrace až k finálnímu knihařskému zpracování. Byl autorem všech částí knihy. Z dnešního pohledu je tento přístup skoro až nereálný. Přesto však Váchal rozhodně nechtěl, aby jeho knihy byly jen pro bibliofilské sběratele. Svá díla vytvářel pro čtenáře, o jejichž četnosti si nedělal iluze. Chtěl, aby jeho knihy žily a bylo jimi listováno. Za dobu svého života byl však nedoceněn, až v současnosti se mu dostalo uznání a jeho knihy jsou dnes ceněným bibliofilským artiklem.

U příležitosti Váchalova výročí proběhlo několik dalších výstav. Jedna z nich se konala v jeho oblíbené Litomyšli, v tamní Městské galerii Litomyšl. V Galerii hlavního města Prahy mohli návštěvníci také zhlédnout jeho dílo. K Váchalovu jubileum vyšlo hned několik publikací, které se zabývají jeho tvorbou a životní filosofií. Nejobsáhlejší knihu vydalo nakladatelství *Arbor Viata*. Jedná se o honosnou publikaci podrobně mapující jeho tvorbu. Grafickou podobu zpracovávala Adéla Svobodová a kniha působí stejně okázale jako samotná Váchalova knižní díla.

3.3.2 VÝSTAVA „ČASOPROSTOR“, KVĚTA PACOVSKÁ

Jako další zástupkyni v této kategorii jsem vybrala Květu Pacovskou (1928). Patří mezi několik málo Čechů, kteří proslavili naši malou zemi takřka po celém světě, a to díky svému originálnímu přístupu k dětské ilustraci a autorské knize. Obzvláště ceněné je její nové pojetí obrázkové knihy, kterou proměnila ve svébytný umělecký objekt určený dětskému čtenáři.

Její výstavní činnost je velmi bohatá a to opět nejen na území České republiky. Vystavovala například v Paříži, Bruselu, Sydney atd. V její rodné zemi však ještě neproběhla žádná její velká retrospektivní výstava, která by byla adekvátní formátu této umělkyně. Český divák mohl navštívit několik menších výstav. Mezi ně patří již zmiňovaná výstava v rámci Bienále Brno 2012, výstava volné tvorby v Museu Kampa, v pražských galeriích Mánes, Hollar a Smečky, a to vše v prvním desetiletí 21. století.

Zaměřím se konkrétněji na výstavu *Časoprostor*, která proběhla v roce 2012 v Oblastní galerii v Liberci. Vybrala jsem si ji, protože se svým pojetím liší od zbytku jejích výstav v tuzemsku. Kurátoři se snažili představit tvorbu Pacovské ve vzájemném prolínání volné a knižní tvorby. Poukázat na souvislosti mezi těmito dvěma polohami, jak mezi sebou reagují a navzájem se ovlivňují. K vidění bylo mimo jiné několik vystavených minimalistických objektů a papírové plastiky, které ukázaly práci se skutečným prostorem. Některé její autorské knihy přímo vycházejí z papírových modelů a můžeme

zde vidět jasnou spojitost. U těchto knih kladla velký důraz na haptické a příležitostně i sluchové vnímání. Vyznačují se smyslem pro hravost, experiment a vtip. Tímto způsobem vznikly sochy/knihy.

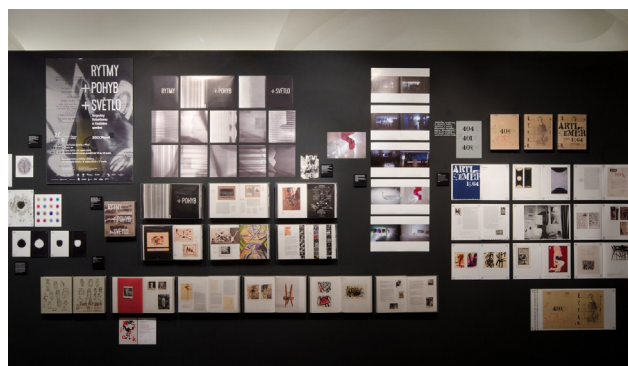
„Velká část výstavy je věnována také černo-bílým obrazům. Kresebné vlastnosti černé a bílé jsou pro Květu Pacovskou silným výrazovým prostředkem a výstava dokládá, jak je schopná i na této ploše oscilovat mezi přísným konstruktivním řádem a uvolněnou kaligrafii.“ (Pavel Kappel—historik umění) [25]

Obr. 36–37 Ukázka tvorby Květy Pacovské

3.3.3 VÝSTAVA „ČASOVÝ OPTIMISTA“, ROBERT V. NOVÁK

Nejmladší z trojice uvedených autorů je současný designér Robert V. Novák (1962). Kromě knižního designu se věnuje i celému spektru grafického designu, fotografii, kurátorství i scénografické tvorbě. Ve svém oboru je velmi úspěšný, získal řadu významných ocenění—*Nejkrásnější kniha roku*, *Czech Grand Design*, *Český lev*.

Obr. 38 Expozice výstavy *Časový optimista*

Obr. 39 *Špinavá kniha*, R. V. Novák

V roce 2013 v Západočeské galerii v Plzni proběhla jeho originální výstava retrospektivního charakteru. K vidění bylo více jak tisíc exponátů, a to zdaleka nejen knih. Jeho různorodá a v neuvěřitelném tempu produkovaná práce za posledních dvacet pět let. Ne-

jednalo se jen o knihy, které jsou jeho hlavní disciplínou, ale i řadu exponátů na pomezí designu a volného umění: kresby, autorské knihy nebo záznamníky. Výstava nazvaná *Časový optimista* měla vizuálně připomínat umělcův pracovní stůl, na kterém se do jediného celku pojí staré a nové, výsledné dílo a skica, racionální přístup i osobní příběhy. Tímto způsobem instalace chtěl naznačit, jak na každodenní úrovni funguje inspirace. Kurátorem a strůjcem ideí byl sám autor, který s podobnými akcemi má již zkušenosti.

3.4 KNIHY V DEPOZITÁRNÍCH SBÍRKÁCH

Na úvod se zde pokusím definovat pojem autorská kniha. Tento specifický umělecký žánr se vymežil v 60. letech 20. století v rámci výtvarné avantgardy. Termín v českém prostředí zavedl teoretik umění Jiří Valoch a později toto označení rozvedl Jiří Hynek Kocman. Jedná se o označení pro knihu jako dílo jednoho autora. Kniha se stává samostatným objektem. Nedílnou složkou vnímání knihy/objektu se tedy stává vizuální vjem. Tvorbě autorských knih se zdaleka nevěnují pouze knižní úpravci, ale celé spektrum výtvarníků. Ke svému zpracování nabízí širokou škálu vyjadřovacích forem a nemá téměř žádná omezení.

Autorské knihy jsou uměleckým artiklem, který si také našel své místo v depozitářích. Vybrala jsem tři instituce, které podle mého názoru mají výrazný podíl autorských knih ve svých sbírkách. Je to Muzeum umění Olomouc a Památník národního písemnictví v Praze a Moravská galerie v Brně.

3.4.1 MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC

Jednou z výrazných institucí shromažďující autorské knihy je Muzeum umění Olomouc. Zde byla v roce 2003 oficiálně založena speciální sbírka zaměřena na autorské knihy. První vlna nákupů byla uskutečněna v roce 1997, od té doby sbírka postupně získala knihy světové kvality. V depozitárních sbírkách jsou uloženy dva samostatné soubory. Jednu část tvoří ručně psané a kolorované lidové modlitební knihy z Čech a Moravy a druhým souborem jsou knihy z druhé poloviny 20. století až do současnosti. Jsou zde zastoupeny různé autorské, konceptuální a lettristické polohy práce s autorskou knihou. Dále jsou tu též knihy zabývající se vztahem mezi hudbou a výtvarným uměním, knihy na pomezí objektu a další. Právě sbírka autorských knih je považována, co do rozsahu i kvality, za nejvýznamnější v České republice.

Správci této sbírky se aktivně snaží i o její prezentaci široké veřejnosti. V roce 2009 jako vrchol *Roku knihy* v Muzeu umění Olomouc byla uspořádána výstava s názvem *Listování*, kde bylo možné poprvé vidět knižní sbírky Muzea Olomouc ve větším rozsahu. Na výsta-

vě byly představeny tři základní okruhy tavních sbírek a byly to: *Sbírka Kniha 20. století*, *Knihovna O. F. Bablera* a sbírka *Autorské knihy*. V rámci výstavy byl vydán výstavní katalog, který získal ve své kategorii 1. místo v soutěži *Nejkrásnější české knihy* roku 2009. Na grafické podobě tohoto katalogu se podílel Petr Šmálec.

3.4.2 PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMNICTVÍ

Památník národního písemnictví je pražská instituce, která slouží k výzkumu v oboru knižní kultury. Snaží se získávat, shromažďovat, trvale uchovávat, odborně zpracovávat a zpřístupňovat veřejnosti sbírky muzejní povahy. Sbírkou této instituce tvoří více než desetinu z celkového počtu sbírkových předmětů v českých muzeích a galeriích, což představuje podstatnou část národního kulturního dědictví. Součástí sbírek je mimo jiné i umělecká sbírka, kde je hodnocena především vizualita jednotlivých knih.

Mezi další výrazné aktivity Památníků národního písemnictví patří pořádání soutěže a výstavy *Nejkrásnější kniha roku*. Je také spoluorganizátorem *Triennale exlibris* v Chrudimi. Tato dnes již tradiční přehlídka se koná od roku 1974 v Chrudimi a pravidelně představuje nejlepší tvorbu exlibris z České republiky. Mimo tyto aktivity se také Památník národního písemnictví zabývá vydavatelskou činností a organizuje literární programy pro čtenáře nejrůznějších věkových kategorií.

3.4.3 MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

Tato instituce má ve svých depozitářích několik sbírkových fondů. Díky tradici pořádání *Mezinárodního bienále grafického designu Brno* disponuje velmi ojedinělou sbírkou grafického designu, která se zaměřuje především na plakáty, ale je zde také hojně zastoupena kniha.

Bibliofilie a umělecká knižní vazba tvoří jednu samostatnou ucelenou sbírku. Největší růst této sbírky proběhl v 60. let 20. století. Fond se však stal sbírkou až v roce 1989 a celkově se zaměřuje především na českou uměleckou tvorbu, kterou se snaží podrobně mapovat. Do současnosti je to stále živá a doplňovaná kolekce. V posledních letech byla sbírka rozšířena o kategorii autorských knih. V současnosti je hlavním cílem se soustředit na tvorbu nejmladší generace. Mezi nejvýraznější zástupce současné generace patří například Eliška Čabalová. Výtvarnice, která se soustředuje na uměleckou knižní vazbu a za svou tvorbu získala mnohá ocenění. Dalším tvůrcem je například její vrstevník Jan Perůtka. Ve sbírce je zastoupeno několik reprezentativních kolekcí od dvojice brněnských

konceptualistů, jimiž jsou Jiří Hynek Kocman a Dalibor Chatrný. V Moravské galerii je významně zastoupena také tvorba Josefa Váchala. Galerie nyní vlastní imponantní kolekci dvanácti Váchalových autorských knih.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. AUTORSKÁ KNIHA

Pro praktickou část mé bakalářské práce jsem si vybrala zpracování autorské knihy. Při výběru tématu jsem neměla nejmenší pochyby. Vzhledem k tomu, že autorské knihy jsou mojí zálibou a již jsem získala nějaké zkušenosti s jejich vytvářením, nemusela jsem se dlouze rozmýšlet nad tématem, kterému se budu následující půlrok věnovat. Již dopředu jsem věděla, že chci vytvořit knihu, která bude zcela v moji režii. Vymyslím si obsah, grafickou formu a celkový autorský výsledek bude jenom můj od počátku až konce.

4.1 MIMIKRY

Můj záměr byl udělat knihu, která čtenáře pobaví, ale také přiučí něčemu novému. Při výběru tématického obsahu knihy jsem věděla, že by kniha měla být o přírodě. Příroda je pro mě velkou inspirací, kde neustále nacházím nové nápady a myšlenky. Při bližším zkoumání a hledání krás přírody jsem měla nespočet možností jak s tímto širokým tématem naložit. Nabízelo se vytvořit například ilustrovaný příběh ze zvířecího světa, herbář bylin, cestopis po exotických krajích a mnoho dalších knih, jejichž ústředním motivem by byla příroda. Při rozmýšlení nad tématem, jsem se však nechala unést schopností mimikry. Toto téma mě natolik fascinovalo, že jsem se rozhodla mu věnovat celou moji autorskou knihu.

Mimikry jsou jedna z mnoha krásných a podle mě dokonalých věcí, které zařídila sama příroda! Někteří tvorové jsou od matky stvořitelky vybaveni velmi pozoruhodnou vlastností. Dokáží se téměř zneviditelnit, splynout s okolím nebo napodobit jiného tvora. Mimikry jim poskytují výhody a nejčastěji jsou využívány jako ochrana před predátory. Samozřejmě i člověk využívá těchto vlastností. Možná často mimoděk, když se snaží vytvářet dojmy na ostatní. Být někým, kým není nebo pod nasazenou maskou skrývat své vlastní já. Mimikry tedy patří mezi ty neobyčejné jevy, které nás obklopují ze všech stran. Idea knihy, která by byla celá o mimikrách mě natolik zaujala, že jsem výzvu přijala a začala tvořit.

4.2 KNIHA

Knihu jsem rozdělila na dvě části a to na obrazovou a textovou. Přičemž podíl vizuální části je dominantní a tvoří pevný základ celé autorské knihy.

Jedním z prvních a zároveň zásadních kroků byla volba formátu. Chtěla jsem zvolit takovou velikost, aby dvoustrankové fotografie byly dostatečně velké a byly tak působivé. Zároveň jsem se musela dbát na několik aspektů, které byly závislé na technice tisku

a následném knihařském zpracování. Po zohlednění všech těchto náležitostí jsem došla k finální velikosti 195x265 mm (v poměru šířka x výška). Tento rozměr vychází z normalizovaného formátu A4. Rozložená kniha tvoří tedy necelý formát A3. Podle mého názoru úměrná velikost, která dovoluje snadnou manipulaci a listování v knize, zároveň se však neřadí mezi drobné formáty, které lze snadno přehlédnout.

4.2.1 OBRAZOVÁ ČÁST

Jelikož jsem chtěla vytvořit knihu, která by byla více výtvarná, než stroze popisná, kladla jsem velký důraz na obrazové vyjádření. Celá vizuální část knihy je založena na stejném principu. Pro lepší znázornění daného tématu, jimž jsou mimikry, jsem vymyslela koncept *dva v jednom*. Na každé dvoustraně je vložen menší formát. Tento list není na všech stranách umístěn stejně. Pohybuje se různě po celé výšce strany, od spodní hrany knihy až po horní. Pro sjednocení jsem stanovila čtyři základní velikosti, které se během listování v knize nepravidelně střídají a žijí si „svůj vlastní život“.

Obr. 40–43 Ukázky dvoustran a vložených menších formátů (rubová i lícová strana)

Na dvoustranách je umístěna velká fotografie krajiny a na menší vložené dvoustraně je detail zvířete, člověka nebo jeho typického obydlí. Tyto dva formáty a fotografie na nich umístěné by mezi sebou měly tvořit *mimikry*. Snažila jsem se docílit toho, aby spolu co nejvíce korespondovaly a splývaly. K dosažení tohoto výsledku, jsem fotografie upravovala v grafických programech. Podstatnou část práce jsem vytvářela v programu *Adobe Photoshop*. Používala jsem dva odlišné druhy rastrů, jako jsou moaré a pixelace ve třech velikostech. Tyto digitální efekty jsem využívala k co největšímu sjednocení. Nejdůležitější bylo však zaměřit se na detaily. Častokrát jsem musela fotografie domalovávat nebo jinak upravovat v grafických softwarech, abych docílila co nejvěrnějšího pocitu kamufláže. Následně jsem se snažila také sjednotit barevnost obou fotografií. Důraz jsem kladla na detaily podél hran malého formátu, aby lehce splynul s fotografií v pozadí tedy s krajinou. V průběhu celého procesu vytváření, co nejvěrnější napodobení kamufláže, jsem si pro lepší představu výsledného efektu tiskla pracovní náhledové dvoustrany. Pomohly mi při dalších krocích této mravenčí práce a snahy o věrné sjednocení. Na rubové strany vloženého formátu jsem umísťovala přesný výsek krajiny, který navazuje na spodní fotografii.

Obr. 44–47 Ukázky pracovní makety

Tímto hravým efektem *dva v jednom* jsem chtěla dosáhnout toho, aby se budoucí čtenář těšil na každou následující dvoustranu. Během listování se nenudil a byl vždy překvapen z nové strany. Pro oživení jsem jednotlivé listy řadila za sebe kontrastně, jak barevně tak i druhem rastru. Pro narušení určité jednotvárnosti jsem střídala pořadí velikostí a umístění menšího vloženého formátu.

Obr. 48 Rozložené dvoustrany

Ještě bych se ráda zmínila o výběru motivů na fotografiích. Mimikry jsou vlastností, kterou dokonale ovládají zvířata. Na většině dvoustran jsou proto zástupci z živočišné říše z nejrůznějších koutů světa, od lam žijících v Jižní Americe až po drobné luční kobyly, které známe dobře z našich luk a hájů. Záměrně jsem se však nechtěla omezovat jen na zvířecí motivy. Člověk v moderní společnosti také využívá mimikry. V lidském podání se jedná spíše o psychologické mimikry, či různé přetvářky v mimice a chování. Proto jsem větší pozornost věnovala například starým přírodním kmenům nebo lidem žijících více v souladu s přírodou. Ti využívají schopnost kamufláže a přetvářky podobně jako zvířata, tedy vizuálně. Pracuji tedy nejen se zvířecími náměty, ale také například s lidskou tváří, která se skrývá v okolní krajině. Na jiných stranách se naopak objevují příbytky domorodých obyvatel, jež často tvoří s okolím jeden harmonický celek.

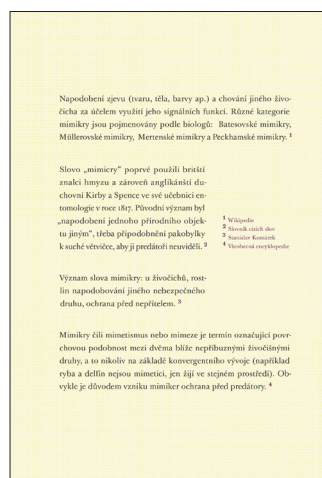
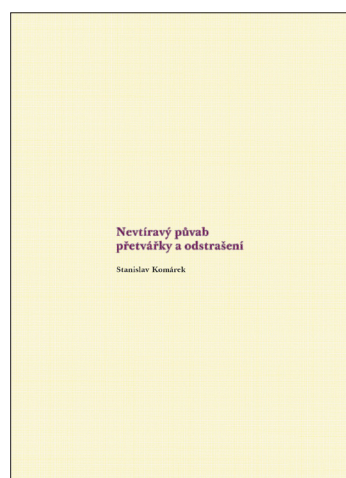
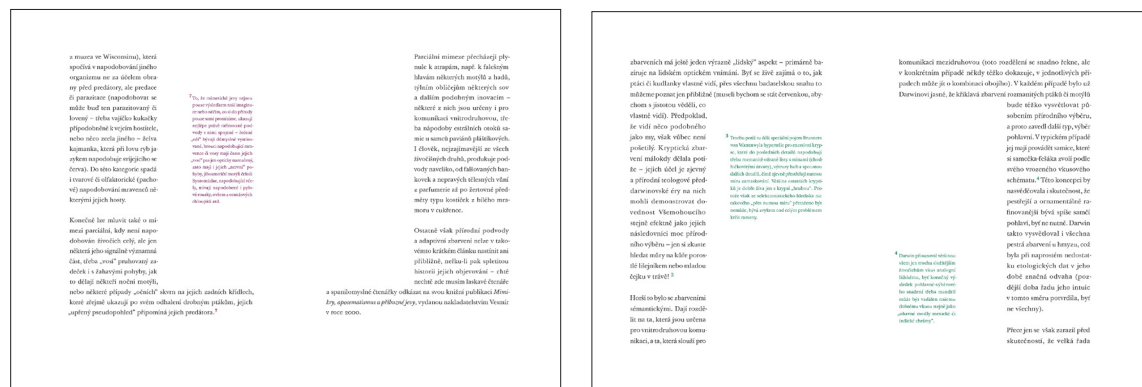
Ve většině případů pracuji pouze s výřezem z fotografie. Nechtěla jsem, aby kniha vyzněla příliš doslovně. Záměrem bylo nechat čtenáře okamžik na pochybách, přimět ho přemýšlet a hledat ukryté zvíře nebo jiný námět.

4.2.2 TEXTOVÁ ČÁST

Jsem toho názoru, že kniha bez textu je něčím ochuzená, něco jí schází. Zkrátka není úplná a nemůže předat čtenáři celý svůj potenciál, který kniha skýtá. Část knihy jsem tedy věnovala textům, které jsou doplňujícím prvkem k hlavní obrazové části. Nechtěla jsem

však čtenáře unavit dlouhými a náročnými teoretickými texty, které by spíše odrazovaly od čtení. V souvislosti s obrazovou částí, která by měla působit spíše hravě a zábavně, by takovéto složité texty nemusely působit ideálně, spíše naopak. Přesto jsem chtěla textu ponechat určitou sdělovací hodnotu, aby se čtenář v knize mohl dozvědět nové informace. Jako kompromis jsem zvolila text od poměrně známého českého biologa a také autora mnoha esejí Stanislava Komárka. Tématu mimiker se již několik let soustavně věnuje. V knize jsem uvedla jeho esej s názvem *Nevtíravý půvab přetvářky a odstrašení*. Poprvé vyšla v roce 2002 jako součást přírodovědného časopisu Vesmír. Je psána populárně naučnou formou. Snaží se objasnit základní problematiku, která je s tímto tématem spojena. Vysvětluje historický původ slova a také správné použití v českém jazyce.

Sazbu této brožury jsem se snažila vytvořit tak, aby korespondovala s obrazovou částí. Zvolila jsem tedy striktní sazbu do bloků. Zásadní pro mě byla práce s volnou bílou plochou. Tento prázdný prostor se různě pohybuje a mění velikosti. Má pomyslně připomínat vloženou dvoustranu, která je zásadní v obrazové části. Pro sazbu jsem zvolila písmo Baskerville Ten Pro od Františka Štorma. Jedná se o patkové písmo, jež vyniká vysokou čitelností a univerzálním použitím. Barva je použita pouze ke zvýraznění odkazů v textu. V celé sazbě využívám tři velikosti stupně písma (8,5 pt, 12 pt, 16 pt). Různorodá velikost písma odkazuje k obrazové části, kde se také střídají velikosti rastrů.

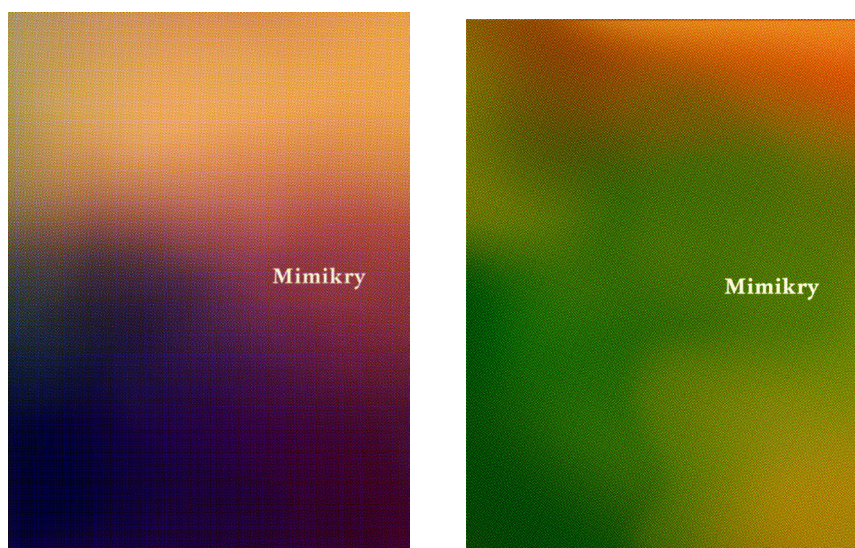
Obr. 49 Ukázka sazby

Setkala jsem se s tím, že pojem mimikry není všem zcela jasný a srozumitelný. Často jsem zaznamenala rozporuplné reakce na otázku: „*Viš co to jsou mimikry?*“. Z tohoto důvodu jsem v přední části umístila čtyři krátká heslovitá vysvětlení pojmu mimikry, aby i nezasvěcený čtenář měl jasno v této oblasti.

4.2.3 OBÁLKA

Obálka tvoří pomyslný kabát knihy, který se šije přímo na míru. Měla by odpovídat obsahu a celému konceptu knihy. Toho jsem si byla vědoma a snažila jsem se to při její tvorbě zohlednit.

Již při navrhování jsem věděla, že samotný obsah je poměrně různorodý a výrazný. Proto jsem se snažila navrhnout umírněnější formu obálky, aby kniha nebyla příliš přehlcena fotografiemi, grafickými prvky či výraznou typografií. Ponechala jsem jí v jednoduchém minimalistickém stylu. Obálku jsem tedy pojednala jako plochu s jednoduchým barevným přechodem, který využívá jeden z rastru objevující se ve vnitřní části knihy. Barevný přechod plynule přechází od tmavých tónů až po ty světlejší. Přičemž zadní stranu tvoří tmavší barvy, které se postupně zesvětlují a přechází na přední část. Obálku tedy tvoří barevné spektrum, kterým se nenuceně prolínají barevné tóny. Na přední části je nenápadně uveden titul knihy tedy *Mimikry*. Opět používám písmo Baskerville Ten Pro (Storm Type Foundry) jako v celé knize. Na obálce však pracuji s typografií, která využívá efektu moaré a působí harmoničtěji s podkladovým barevným přechodem.

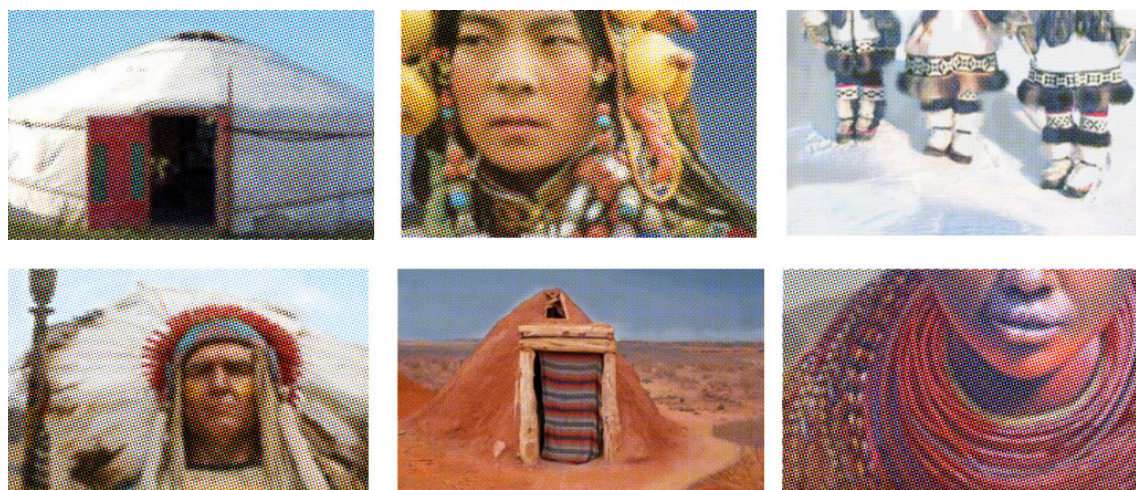
Obr. 50–51 Ukázka potisku obálky

Obálku jsem vytvořila ve dvou barevných mutacích. Její barva pak také ovlivňuje detaily ve vnitřní části knihy, například barevnost strany s tiráží, či detaily v textu atd.

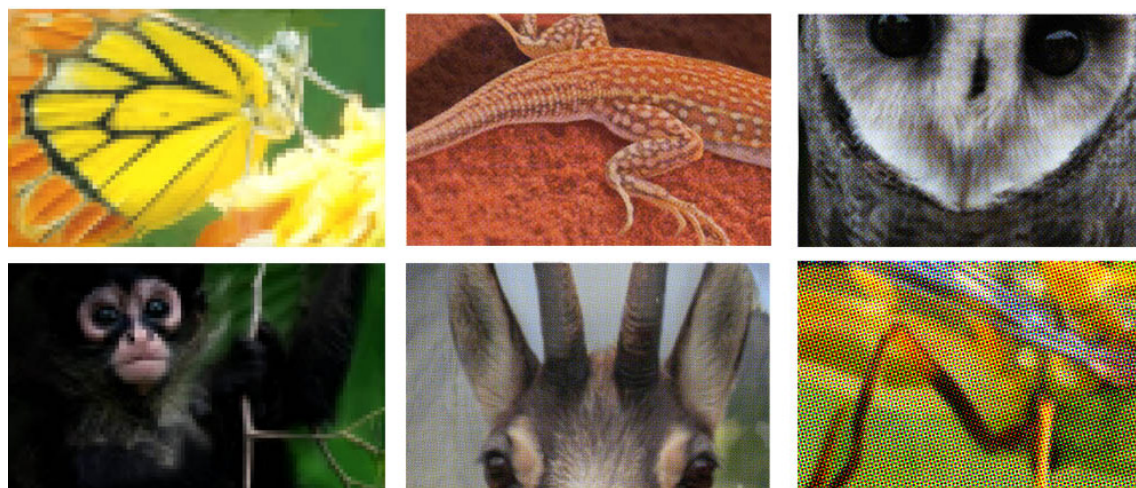
4.2.4 KNIHAŘSKÉ ZPRACOVÁNÍ

Jelikož se jedná o autorskou knihu, která byla vyrobena pouze v nákladu dvou kusů. Mohla jsem si dovolit více experimentovat s druhem papíru, typem vazby i celkovým knihařským zpracováním, které by zřejmě u průmyslově vyráběné knihy možné nebylo.

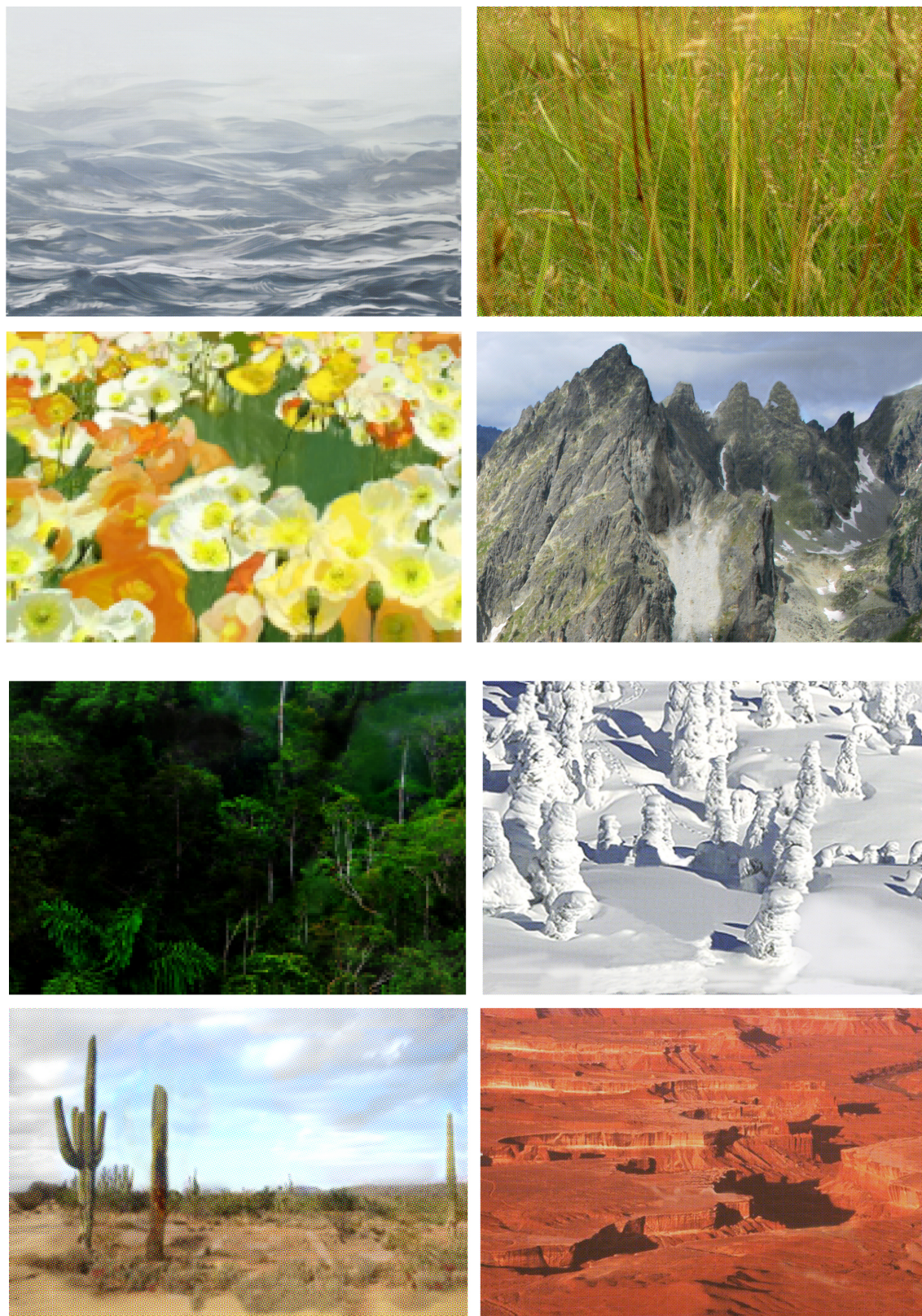
Kniha *Mimikry* je obsahově rozdělena na dvě základní části. Toto rozdělení jsem chtěla také podpořit v samotném knihařském zpracování. Textová brožura (V1), je oddělena od hlavního knižního bloku. Je vlepena na přední straně obálky z rubové strany. Hlavní knižní blok s otevřeným hřbetem vznikl kombinací lepení jednotlivých dvoustran k sobě a následným vsíváním vložených listů. Jedná se o nepříliš používaný druh vazby, který je velmi náročný na výrobu. Vše pohromadě drží papírová obálka, jedná se tedy o měkkou vazbu. Celé knihařské zpracování vytvářel pan knihař Miroslav Janota (J&N Zlín). Kniha byla vytištěna technologií HP Indigo na tři druhy ofsetových papírů. Tisk zajistila tiskárna Z STUDIO.

Obr. 52 Detaily vložených stran (lidské mimikry)

Obr. 53 Detaily vložených stran (zvířecí mimikry)

Obr. 54 Ukázky celostránkových fotografií

ZÁVĚR

Cílem teoretické práce bylo popsat a rozebrat dění v oblasti knižních soutěží, festivalů a výstav. Speciálně jsem se zaměřila především na Českou republiku. Z množství získaných informací vyplývá, že na české knižní scéně je poměrně živo. Jediným slabým článkem jsou knižní soutěže podporující studentské práce. Záměrem bádání nebylo obsáhnout všechny knižní události v tuzemsku, ale popsat nejcharakterističtější zástupce z nich. Samotný obsah jsem tedy musela tvořit selektivním výběrem, který byl často obtížný a v některých případech jsem se nevyhnula subjektivnímu výběru.

U všech událostí jsem našla jedno společné. Jsou spíše menšího charakteru, přiměřené české knižní scéně. V tuzemsku nemáme žádné rozsáhlé akce, které by se vymykaly českým měřítkům. Některé z nich jsou založeny na dlouholeté tradici. Jiné se naopak snaží prosadit se v knižní kultuře a jsou úplnými nováčky. Také jsem zaznamenala stoupající zájem o knihy, jenž se projevuje ve vzniku nových iniciativ. V porovnání se západními zeměmi evropského kontinentu stále zaostáváme a máme co dohánět. Západ pro nás může tedy být výbornou inspirací, jak rozšířit dění na domácí půdě.

Praktickou bakalářskou prací pro mě bylo zpracování autorské knihy. I přes všudypřítomnou digitalizaci je pro mě stále nejspokojivější designérským odvětvím tvorba tištěných knih. Žánr autorské knihy navíc nabízí rozmanitá grafická řešení a výtvarná zpracování, což zapříčinilo vznik knihy *Mimikry*. Věřím, že tato práce pro mě není poslední svého druhu a vznikne ještě řada autorských knih. Osobně považuji za ideální řešení do budoucnosti kombinovat autorské projekty s reálnými zakázkami z komerčního světa.

Při tvorbě knihy jsem se naučila nejen novým grafickým dovednostem, ale také trpělivosti, schopnosti rozvrhnout si správně čas a propracovat věci do nejmenších detailů. Na závěr tedy musím říci, že i přes občasné pochybnosti o sobě samé i výběru tématu, bylo vytváření této knihy příjemné. Celý proces mě obohatil nejen po stránce profesní, jako grafickou designérku, ale i po stránce lidské.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1097206490-udalosti-v-kulture/213411000121126/>
- [2] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2012/7/literatura-bez-ctenare-je-nesmysl>
- [3] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-nckr/>
- [4] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.arborvitae.eu/o-nas/>
- [5] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10619821880-u-zavesene-knihy/214411000170016/titulky>
- [6] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.citarny.cz/index.php/ceny/ceny-ve-svete/5181-art-books-wanted-2014>
- [7] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/kvv/archiv/fenkenih/2009/>
- [8] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.ibby.cz/index.php/zlata-stuha/statut-zlate-stuhy-2>
- [9] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/grafikaroku2013/index.php?link=2014040013>
- [10] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: http://2014.czechgranddesign.cz/index.php?menu_page=58&menu_parent=1&menu_lang=cz&menu_id=76
- [11] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.designcabinet.cz/rozhovor-s-lenkou-zizkovou-k-letosnimu-rocniku-souteze-o-narodni-cenu-za-studentsky-design-2014-1395479471>
- [12] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.knihex.cz/o-knihexu>
- [13] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.knihex.cz/pro-media/pro-media>

[14] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/glosa/_zprava/jana-sramkova-tabook-a-komunalky--1405629

[15] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.tabook.cz/>

[16] Art+Antiques, Ambit Media, a. s., 2010, číslo 12

[17] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.pagefive.com/lustr/#vstava>

[18] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.komiksfest.cz/o-festivalu/>

[19] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/svet-knihy-poutovy-nevkus-nebo-plodna-setkani-se-ctenari-pz7-/kultura.aspx?c=A140519_114131_ln_kultura_hep

[20] Designum, Slovenské centrum dizajnu, 2013, číslo 1

[21] BOSÁK, Petr, Robert JANSA a Petr BABÁK. Proto: grafický design a současné umění. Vyd. 1. V Praze: Tranzit.cz, 2013, 243 s. ISBN 978-80-86863-60-3

[22] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://typomil.com/typofilos/2007/11/pismo-knihy-design-a-vagus/>

[23] 22. mezinárodní bienále grafického designu, Brno 2006–Plakát, firemní, informační a reklamní grafika : 22th International Biennial of Graphic Design, Brno 2006–Poster, Corporate Identity, Information and Advertising Graphics : [Moravská galerie v Brně, Pražákův Palác, 13.6.-15.10.2006. V Brně: Moravská galerie, 2006, 221 s. ISBN 80-7027-150-7

[24] [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.typo.cz/knizni-design/>

[25] Art+Antiques, Ambit Media, a. s., 2012, číslo 10

Další použité zdroje

KOMÁREK, Stanislav. Eseje o přírodě, biologii a jiných nepravostech. Vyd. 1. Praha: Academia, 2011, 357 s. Galileo. ISBN 978-80-200-1891-5

PECINA, Martin. Knihy a typografie. 2. vyd., rozš. Brno: Host, 2012, 308 s. ISBN 978-80-7294-813-0

SOLPERA, Jan, Solpera... jen písmena a číslice, Titty, s. r. o., 2010, ISBN 978-80-254-7399-3

Odborné časopisy

Art+Antiques, Ambit Media, a. s., 2010, číslo 7+8

Font, Kafka design, 2014, číslo 136

Internetové zdroje

www.advojka.cz

www.citarny.cz

www.designcabinet.cz

www.designportal.cz

www.editionlidu.com

www.moravska-galerie.cz

www.ngprague.cz

www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz

www.self-x.sk

www.tabook.cz

www.terryhoponozky.cz

www.typomil.com

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1 Vogule-Deník studentky, A. Hrušková (2008)
- Obr. 2 Aha, T. Kompaník (2012)
- Obr. 3 Ukázka knihy Dekadence: v barvách chorobných, 2006
- Obr. 4–6 Vítězné knihy v kategorie bibliofilie a autorské knihy v NČK 2014
- Obr. 7 Vítej v lese, L. Křikávová (2012)
- Obr. 8 1116 grams, N. Klímová (2012)
- Obr. 9 Bájky, L. Křikávová (2011)
- Obr. 10 Světelná kniha, J Bača (2012)
- Obr. 11 Americké venuše, Š. Malovec (2011)
- Obr. 12 Bruselský sen, R:V. Novák (2008)
- Obr. 13–14 Zlín, Pavel Coufalík (2012)
- Obr.15–16 Hlava v hlavě, D. Böhm, O. Buddeus (2014)
- Obr. 17–18 Festival Knihex
- Obr. 19 Výstava v rámci festivalu Lustr
- Obr. 20 Ukázka tvorby Veroniky Vlkové
- Obr. 21–22 Ukázka tvorby Karla Jerieho
- Obr. 23–24 Festival Noc literatury
- Obr. 25–26 Katalog a vizuální styly Bienále Brno 2014, J. Breyer, F. Harb, T. Celizna, A. Macháček, R. Peško
- Obr. 27–28 Ukázka z tvorby Jana Solpery
- Obr. 29–31 Knižní obálky Jiřího Rathouského
- Obr. 32–33 Ukázka katalogu projektu Knižní ↔ Design
- Obr. 34–35 Ukázka Váchalovy tvorby
- Obr. 36–37 Ukázka tvorby Květy Pacovské
- Obr. 38 Expozice výstavy Časový optimista
- Obr. 39 Špinavá kniha, R. V. Novák